

Michał Kokowski

Instytut Historii Nauki im. L. i A. Birkenmajerów PAN

Uniwersytet nowego humanizmu¹

Abstrakt. W kontekście: a) naukoznawstwa, w tym narastającego znaczenia naukometrii i bibliometrii, b) aktualnej dyskusji na temat reformy systemu nauki i szkolnictwa wyższego w Polsce, oraz c) historii idei uniwersytetu, opisuję w tym artykule autorski *model uniwersytetu nowego humanizmu*, którego zręby zostały sformułowane w 2013 roku (Kokowski 2013a, 2013b).

Słowa kluczowe: historia idei uniwersytetu, modele uniwersytetu, model uniwersytetu nowego humanizmu, reforma systemu organizacji nauki i szkolnictwa wyższego w Polsce, nowy 'a humanizm George'a Sarton, zagadnienie dwóch kultur Sarton – Snowa, zagadnienie trzeciej kultury Sarton – Snowa.

University of the New Humanism

Abstract. This article describes the author's model of university of the new humanism, whose foundations were formulated in 2013 (Kokowski 2013a, 2013b). It considers this issue in the context of: a) the science of science, including the growing importance of scientometrics and bibliometrics, b) the current discussion on the reform of the system of science and higher education in Poland, and c) the history of the idea of the university.

Keywords: history of the idea of university, the models of university, the university of the new humanism, the reform of the system of science and higher education in Poland, the New Humanism of George Sarton, the issue of two cultures of Sarton – Snow, the issue of the third culture of Sarton – Snow.

1. Wprowadzenie: Syntetyczna ocena reformy systemu nauki i szkolnictwa wyższego w Polsce

W świetle wiedzy naukoznawczej² twierdzą, że przeprowadzona w ostatnich latach reforma systemu nauki i szkolnictwa wyższego w naszym kraju ma charak-

¹ Jest to rozwinięta postać referatu plenarnego wygłoszonego podczas Kongresu Kultury Akademickiej „Idea Uniwersytetu – Reaktywacja” w Krakowie w dniu 20 marca 2014. Tekst ten dedykuję moim wybitnym nauczycielom: ks. bp. prof. Józefowi Życińskiemu (1948–2011) i ks. prof. Michałowi Hellerowi, w podziękowaniu za możliwość uczestniczenia w prowadzonych przez nich fascynujących wykładach i seminariach z filozofii i historii nauki oraz socjologii wiedzy naukowej w trakcie moich studiów z filozofii w Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie w latach 90. XX wieku.

² Podkreślam, że wiedza naukoznawcza jest nieodzowna w analizach reformy nauki i szkolnictwa wyższego. Niestety znajomość tej problematyki jest obecnie znikoma w naszym kraju. Przypomnę więc (to truizm dla nielicznych w Polsce naukoznawców, ale niestety nadal niemal wiedza ezoteryczna dla pozostałej grupy badaczy), że w skład naukoznawstwa wchodzi: historia nauki, filozofia nauki, socjologia wiedzy naukowej, teoria organizacji nauki, psychologia odkrycia naukowego, ekonomika nauki, polityka nauki, bibliometria, naukometria itp. Dodam też, że naukoznawstwo jako dyscyplina akademicka powstało nie gdzie indziej, lecz w Polsce w latach 1910–1920 za sprawą działalności szkoły lwowsko-warszawskiej i Kasy im. Józefa Mianowskiego.

ter rewolucyjny, ale niestety jej forma jest w dużym stopniu: a) skutkiem wiary w technokrację i myślenie biurokratyczne, b) przejawem kompleksu rzekomej niższości polskiej kultury humanistycznej względem zachodniej kultury (szczególnie kręgu języka angielskiego) i megalomanii, manifestującej się ambicją konkurencyjności z najbogatszymi, przy jednoczesnym abstrahowaniu od m.in. kwestii nakładów finansowych, oraz c) wyrazem porzucenia idei dobra wspólnego poprzez uprzywilejowanie części dyscyplin i części grup jednostek naukowych. Obszerną argumentację przemawiającą za tymi tezami podaję w *Dodatku* pt. „Rewolucyjna reforma systemu nauki i szkolnictwa wyższego w Polsce”.

Z drugiej strony w pełni zgadzam się z autorami reform, gdy postulują konieczność wzrostu jakości i efektywności działalności naukowej i dydaktycznej oraz konieczność intensyfikacji współpracy międzynarodowej na polu nauki i kształcenia wyższego.

W kontekście tych przemian dokonam powtórnego namysłu nad ideą uniwersytetu, a następnie przedstawię autorski model uniwersytetu nowego humanizmu.

2. Szkic historii idei uniwersytetu

Wszystko zaczęło się od helleńskiej i hellenistycznej koncepcji *Paidei*, systemu zintegrowanej kultury i wychowania. Owa *Paidea* stała się podstawą rozwijanej u schyłku starożytności w kulturze rzymskiej a następnie w średniowieczu w świecie arabskim i chrześcijańskim koncepcji *septem artes liberales*, *siedmiu sztuk wyzwolonych*, do których zaliczano *trivium* (złożone z gramatyki, dialektyki czyli logiki oraz retoryki) i *quadrivium* (złożone z arytmetyki, geometrii, astronomii oraz muzyki). Opanowanie tych nauk poprzedzało zdobywanie wiedzy z innych dyscyplin: prawa, medycyny, filozofii oraz teologii.

Tak zintegrowany system wiedzy wraz z koncepcją autonomii od władzy politycznej „wspólnoty nauczycieli i uczniów” („*Universitas magistrorum et scholarium*”) poszukującej prawdy, dobra i piękna (*verum/veritas, bonum et pulchrum*), stanowi kwintesencję *idei uniwersytetu*, która wyłoniła się dopiero w średniowiecznej chrześcijańskiej Europie. Wcielono ją w życie w wielu miejscach świata, powołując do istnienia liczne uniwersytety począwszy od Bolonii (1088). Nazwijmy ten model *modelem średniowiecznym*.

Sformułowano dotąd różne modele uniwersytetu³, m.in.:

1) *uniwersytet średniowieczny* (jego ideę naszkicowałem powyżej)⁴;

Genezę tej dyscypliny opisuje Kokowski (2015b, w druku). Zwracam uwagę, że w świecie zachodnim naukoznawstwo jest aktualnie prężnie rozwijane pod nazwą *Science Studies*.

³ Szczegółowy opis większości z tych modeli podaje Sarah Guri-Rosenblit (2006). Zob. też: de Ridder-Symoens 1992 (ed.), Rüegg 2004 (ed.), Jonasson 2008.

⁴ Model ten miał dwa podstawowe warianty:

a) model boloński – to studenci (stosunkowo zamożni i dojrzały wiekowo) tworzyli uniwersytet, definiując reguły określające warunki nauczania i pobierania nauki oraz zatrudniając nauczycieli, którzy nauczali

- 2) *uniwersytet kolegialny* [*collegiate university*] albo *model Oxbridge* (wzorem były Uniwersytet Oksford i Uniwersytet Cambridge) – uniwersytet utrzymywany przez koronę i państwo, złożony z wielu kolegiów, z których każde cieszy się dużą autonomią w nauczaniu opartym na programie sztuk wyzwolonych;
- 3) *uniwersytet konserwatywny* – jego zadaniem było kształcenie według zastanej wiedzy i wychowanie gentlemana (kardynał J.H. Newman, 1852);
- 4) *uniwersytet badawczy* (wzorem był Uniwersytet Berliński) – jego celem było kształcenie i prowadzenie badań (W. von Humboldt, 1810);
- 5) *uniwersytet wszechstronny* (*comprehensive university*) – łączy szkoły uczące zawodu, przedmioty praktyczne i klasyczny program sztuk wyzwolonych, odgrywa ważną rolę w życiu społeczności regionu (Szkocja, XIX w.);
- 6) *uniwersytet federacyjny* (wzorem był Uniwersytet Londyński, założony w 1836 r., a później zreorganizowany w latach 1858 i 1898, pierwszy uniwersytet nauczający na odległość na świecie) złożony z wielu autonomicznych względem siebie jednostek organizacyjnych: college'ów, akademii, instytutów i szkół uczących zawodu, powiązanych relacją federacji i kształcących w różnych obszarach wiedzy oraz prowadzących badania;
- 7) *klasyczny amerykański model uniwersytetu*, będący połączeniem *uniwersytetu badawczego* i *uniwersytetu wszechstronnego* (D. Coit Gilman 1876, 1898, 1906)⁵;
- 8) *multiwersytet* (*multiversity*) – uniwersytet rozpada się na rywalizujące z sobą wrogie wydziały (C. Kerr, 1963);
- 9) *uniwersytet przedsiębiorczy* (*entrepreneurial university*) albo *uniwersytet doskonałości* (*university of excellence*) – jego celem jest prowadzenie dochodowej działalności finansowej w sferze kształcenia wyższego, nauki oraz techniki (H. Etzkowitz, A. Webster 1995; B. Readings 1997; B.C. Clark 1998; J. Kozłowski, 2000; K. Pawłowski 2007; C. Bratianu, S. Stanciu 2010);
- 10) *dobry uniwersytet* – jego celem jest nie tylko dobre kształcenie studentów, ale również ich formacja intelektualna; w czasie studiów studenci mają nabyć umiejętności teoretyczne i praktyczne, ma dokonać się w nich integralny rozwój ich własnego człowieczeństwa oraz mają być oni przygotowani do pełnienia aktywnej roli w społeczeństwie (M.W. Grabski 2012).⁶

z godnie z tymi regułami; zanim studenci podejmowali studia na takiej uczelni powinni byli wcześniej zdobyć wiedzę w zakresie sztuk wyzwolonych;

- b) model paryski – to nauczyciele tworzyli uniwersytet i definiowali program nauczania i reguły jej prowadzenia, a studenci rozpoczynali naukę w wieku 14–15 a nawet 12 lat.

⁵ O koncepcji D. Coita Gilmana – zob. Flexner 1946; Veysey 1965, s. 159 i n.

⁶ Należy zauważyć, iż model M. W. Grabskiego jest w pełni zgodny z klasycznym amerykańskim modelem uniwersytetu, gdyż zasady takie głosił już w 1872 roku Daniel Coit Gilman, prezydent nowo utworzonego Uniwersytetu Hopkinsa: "The object of the university is to develop character – to make men. It misses its aim if it produced learned pedants, or simple artisans, or cunning sophists, or pretentious practitioners. Its purport is not so much to

3. Model uniwersytetu nowego humanizmu

Model uniwersytetu nowego humanizmu nawiązuje do idei *Paidei* i ośmiu modeli uniwersytetu wymienionych w punktach 1–2, 4–7, 9–10 oraz kontekstu narodzin programu kształcenia ogólnego w Uniwersytecie Harvarda po II wojnie światowej.⁷ Postulowany zaś model jest nie do pogodzenia z dwoma modelami uniwersytetu wymienionymi w punktach 3 i 8.

Celem uniwersytetu nowego humanizmu jest budowanie wspólnoty wykładowców i studentów (co zgodne jest z modelem *uniwersytetu średniowiecznego*), wychowanie studentów w duchu odpowiedzialnej wolności, wychowanie ich jako zintegrowanych ludzi, którzy jako absolwenci uniwersytetu, będąc ludźmi zaradnymi i przedsiębiorczymi, będą mogli aktywnie służyć społeczeństwu, w tym przejąć na swoje barki odpowiedzialność za powierzonych im w przyszłości pracowników (wszystkie te warunki są zgodne z *klasycznym amerykańskim modelem uniwersytetu* D. Coita Gilmana i *modelem dobrego uniwersytetu* M.W. Grabskiego).

Warunkiem koniecznym dla istnienia takiej instytucji jest zachowanie jej autonomii politycznej i badawczej (zgodnie z uświęconą tradycją).⁸

Uniwersytet nowego humanizmu jest rzecznikiem otwartej nauki⁹ i ożywionej współpracy międzynarodowej. Sprzyja to bowiem upowszechnianiu wiedzy w skali globalnej oraz kompetentnemu uprawianiu nauki i edukacji wyższej. Jest on uniwersytetem przedsiębiorczym, ale zdobywanie dochodu za działalność naukową i dydaktyczną nie stanowi zasadniczego celu jego działania (w przeciwnym wypadku nie różniłby się od przedsiębiorstwa czy korporacji). Potrzeba prowadzenia badań na uczelni tego typu nie oznacza też ich zdominowania przez krótkowzroczne, skrajnie utylitarne poszukiwania. Gdyby tak się stało, na takiej uczelni nie byłoby klimatu do pracy współczesnych Koperników.¹⁰

impart knowledge to the pupils, as whet the appetite, exhibit methods, develop powers, strengthen judgment, and invigorate the intellectual and moral forces. It should prepare for the service of society a class of students who will be wise, thoughtful, progressive guides in whatever department of work or thought they may be engaged" (Coit Gilman 1876/2015).

⁷ W tej ostatniej sprawie zob. Kokowski 2001a.

⁸ Historię koncepcji tej autonomii (i powiązanej z nią koncepcji wolności akademickiej) opisuje m.in. Tight 1988 (s. 34–48). Wyróżnił on cztery modele uniwersytetu: model Napoleona (uniwersytet pozbawiony jest autonomii i poddany pełnej kontroli państwa); model Kanta (państwo interweniuje w działalność uniwersytetu jedynie w wybranych aspektach), model Humboldta (państwo, chociaż jest właścicielem uniwersytetu, nie ingeruje w jego wewnętrzne sprawy); model brytyjski (państwo, chociaż nie jest właścicielem uniwersytetu, wspiera jego działalność).

⁹ Zob. Bendyk *et al.* 2009; Szczęsny 2013; Szprot (red.) 2014; Centrum Otwartej Nauki 2015.

¹⁰ Zwracam uwagę, że podkreślanie konieczności praktycznych zastosowań teorii naukowych w krótkiej perspektywie czasowej nijak się ma do uprawiania wielkiej nauki. Toteż, gdyby Mikołaj Kopernik pracował dzisiaj jako astronom na polskiej uczelni, nie byłby zbyt szanowany jako uczony, ponieważ jego teoria w warstwie kosmologicznej była powszechnie negowana (jako sprzeczna z Biblią i fizyką Arystotelesowską), a po czasie okazało się, że była błędna empirycznie w zakresie przewidywań długookresowych. Zob. Autor 2013a, 2014.

Uniwersytet nowego humanizmu jest bowiem uniwersytetem badawczym w rozumieniu Wilhelma von Humboldta. Wykładowcy takiej uczelni muszą prowadzić własne badania naukowe, po to aby z należyтым zrozumieniem móc kształcić studentów. Podzielam więc pogląd głoszony m.in. przez Kazimierza Twardowskiego (1932) i *Magna Charta Universitatum* (1988):

„Zadaniem Uniwersytetu jest zdobywanie prawd i prawdopodobieństw naukowych oraz krzewienie umiejętności ich dochodzenia. Rdzeniem i jądrem pracy uniwersyteckiej jest tedy twórczość naukowa, zarówno pod względem merytorycznym, jak i pod względem metodycznym” (Twardowski 1932).

„Badanie jest nierozdzielnie związane z nauczaniem” (*Magna Charta Universitatum* 1988)¹¹.

Ażby jak najlepiej zrealizować cel dydaktyczno-wychowawczy, uniwersytet nowego humanizmu powinien mieć stosunkowo niewielu studentów w przeciwieństwie do aktualnych polskich standardów. Jest wskazane, aby na jednego pracownika naukowo-dydaktycznego przypadało maksymalnie dziesięciu studentów (podobnie jak w przypadku Uniwersytetu Harvarda i Uniwersytetu Princeton).¹²

Ponadto dla zwiększenia dokonań naukowych i dydaktycznych nauczycieli akademickich takiej uczelni jest wskazane zmniejszenie rocznego pensum dydaktycznego takich pracowników do 50% aktualnych obciążeń (określonych art. 130 *Ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (z późn. zmianami)*), jak również zatrudnienie, obok nauczycieli akademickich, dużej grupy pracowników naukowo-badawczych.

¹¹ „Research is inseparable from teaching” (*Magna Charta Universitatum* 1988). Pogląd ten jest nie do pogodzenia z pomysłem utworzenia w Polsce jedynie kilku uniwersytetów badawczych (Żylicz 2014; Ratajczak 2015 – zob. Kieraciński 2015; Pawłowski 2015), który słusznie skrytykował niedawno Jan L. Cieśliński (2015) w artykule pod wymownym tytułem: „Czy uniwersytet może nie być badawczy?”.

¹² Przywołanie w tym miejscu dwóch uczelni amerykańskich jest nieprzypadkowe, bowiem władze MNiSW i ich zwolennicy traktują je jako wzór do naśladowania. Dla lepszego zilustrowania tego zagadnienia warto więc bliżej porównać uczelnie polskie z tymi dwoma uczelniami amerykańskimi. W 2011 r. polskie uczelnie publiczne zatrudniały 84 tys. nauczycieli akademickich, a uczelnie niepubliczne – 16 tys. nauczycieli akademickich. Dla porównania Uniwersytety Harvarda i Princeton zatrudniały w sumie 3200 takich pracowników (odpowiednio 2100 i 1100). W tymże roku na polskich uczelniach publicznych studiowało 1 mln 261 tys., a na uczelniach niepublicznych 580 tys. (Iwona Kamińska, Szymon Pluciak (2007), *Instytucje*, s. 28–33, tutaj s. 32). W przypadku Uniwersytetu Harvarda i Uniwersytetu Princeton – w sumie 29 tys. studentów. Co za tym idzie w 2011 r. stosunek liczby pracowników do liczby studentów wyniósł średnio odpowiednio: 1:15 (polskie uczelnie publiczne), 1:36 (polskie uczelnie niepubliczne), oraz 1:9 (Uniwersytety Harvarda i Princeton). Na niektórych kierunkach studiów polskich uczelni stosunki te mogą być zdecydowanie gorsze, gdyż zezwala na to Uniwersytecka Komisja Akredytacyjna. Np. stosunek liczby samodzielnych pracowników naukowo-dydaktycznych (tzn. profesorów i doktorów habilitowanych) do liczby studentów nie może być mniejszy niż 1:120 dla kierunków kulturoznawstwo oraz politologia, 1:180 dla kierunku informatyka i ekonometria oraz dla kierunków: pedagogika oraz informacja naukowa i bibliotekoznawstwo (w przypadku informacji naukowej i bibliotekoznawstwa chodzi o liczbę nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe)! Zob.: Studencka Marka – Studencki Wybór 2013, MNiSW 2013a, Harvard University 2012, Princeton University 2012, Princeton University Office Of Finance & Treasury 2012; Uniwersytecka Komisja Akredytacyjna 2015.

Jest oczywiste, że uniwersytet nowego humanizmu powinien być właściwie finansowany, będąc częścią składową właściwie finansowanego systemu nauki i szkolnictwa wyższego.¹³

Godziwy system wynagrodzeń i honorariów autorskich ma przeciwdziałać „prawu złej jednostki akademickiej” (Autora), które – w analogii do prawa „złej monety” – głosi co następuje:

„Mimo niskiego poziomu naukowego jednostki akademickiej, wynagrodzenia jej pracowników są relatywnie wysokie. Takie jednostki wypierają z „rynku” dobre pod względem naukowym jednostki akademickie” (Kokowski 2013a).¹⁴

Prawo to niestety działa w polskim systemie szkolnictwa wyższego i nauki, gdyż – choć jest to etycznie nieakceptowane – są w naszym kraju wiodące jednostki akademickie, których pracownicy mają nawet znacząco niższe wynagrodzenia niż pracownicy innych jednostek naukowych, zajmujących zdecydowanie niższe pozycje w rankingach MNiSW (to zaszczyty dawnej epoki). W interesie państwa (*dobra wspólnego*) jest przeciwdziałanie temu negatywnemu zjawisku.¹⁵

Fundamentem programowym modelu uniwersytetu nowego humanizmu jest problematyka tzw. *nowego humanizmu* George’a Sartona, będącego syntezą klasycznego humanizmu i myślenia pozytywistycznego lub *trzeciej kultury Sartona* – *Snowa*¹⁶: to przezwyciężenie rzekomej opozycji *dwóch kultur Sartona* – *Snowa*¹⁷,

¹³ Nakłady finansowe na szkolnictwo wyższe i naukę wyniosły w Polsce w 2011 r. tylko nieco ponad 16 mld zł, a przychód krajowy brutto (PKB) wyniósł ok. 1525 mld zł (czyli nakłady te stanowią ok. 1% PKB). Jest to w przybliżeniu roczny budżet Uniwersytetu Harvarda i Uniwersytetu Princeton (3,7 + 1,4 = 5,1 mld dolarów ≈ 15,8 mld zł) – zob. Studencka Marka. Studencki Wybór 2013, MNiSW 2013a, GUS 2012, Harvard University 2012, Princeton University 2012, Princeton University Office Of Finance & Treasury 2012.

Zgodnie z deklaracjami rządowymi nakłady na szkolnictwo wyższe i naukę miały wynieść w 2015 roku, odpowiednio, ok. 14,4 mld zł i ok. 7,4 mld zł, czyli w sumie ok. 21,8 mld zł, a planowany PKB ok. 1771,2 mld zł. Wydatki te miały więc stanowić ok. 0,81% PKB (szkolnictwo wyższe) i ok. 0,42% PKB (nauka), czyli w sumie ok. 1,23% PKB (por. „PAP – Nauka w Polsce” 2014; MNiSW 2014a; 2014b; 2015a; 2015b).

¹⁴ Prawo to sformułowałem w analogii do tzw. „prawa złej uczelni” E. Malca, zgodnie z którym słaba prywatna uczelnia wypiera z rynku dobrą uczelnię państwową, tak jak słaba moneta (uboga w kruszce szlachećne) wypiera z rynku mocną monetę (bogata w te kruszce) zgodnie z prawem złej monety / złego pieniądza Mikołaja Kopernika (E. Malec 2011).

Dodam na marginesie, że prawo to w literaturze określane jest mianem prawa Greshama lub Kopernika-Greshama, ale ani Mikołaj Kopernik (1473–1543), ani Thomas Gresham (1519–1579) nie byli jego faktycznymi autorami, lecz średniowieczni francuscy myśliciele (m.in. Piotr de Bloi w 1308 r., a później bp Mikołaj z Oresme (ok. 1320–1382). Zob. Autor 2009, s. 341, przyp. 253.

¹⁵ W kwestii wynagrodzeń pracowników szkolnictwa wyższego i nauki w Polsce podzielam postulat Krajowej Sekcji Nauki NSZZ „Solidarność” (2011). Zgodnie z nim należy ujednoczyć wynagrodzenia zasadnicze pracowników uczelni wyższych, instytutów PAN, instytutów badawczych zgodnie z *ładem płacowym 3:2:1:1* (profesorowie, adiunkci, asystenci, pracownicy nie będący nauczycielami akademickimi; przyjmując średnie wynagrodzenie w grupie asystentów na poziomie przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej).

Powinno się też ujednoczyć honoraria grantowe dla reprezentantów *wszystkich dyscyplin naukowych* i wprowadzić odpowiednie prawne i finansowe zabezpieczenie odpowiednich środków na honoraria autorskie za publikacje naukowe, w szczególności monografie (od wielu lat z uwagi na brak środków wydawnictwa z reguły nie wypłacają honorariów autorskich mimo istnienia zapisów *Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*).

¹⁶ Termin Autora.

¹⁷ *Ibidem*.

tj. dwóch biegunów kultury: z jednej strony kultury empiryczno-przyrodniczo-technicznej, tj. matematyki, nauk przyrodniczych, nauk ścisłych oraz nauk technicznych, a z drugiej – humanistyki.¹⁸

„Najbardziej niepojętym, złowróżbnym konfliktem naszych czasów jest różnica poglądów między literatami, historykami, filozofami – tzw. humanistami z jednej strony, a naukowcami [tj. przedstawicielami nauk empirycznych – dop. M.K.] z drugiej. Przepaść ta nie powinna pogłębiać się, ale, z powodu nietolerancji obu tych grup oraz zawrotnego tempa rozwijania się nauki, tak jednak się dzieje” (G. Sarton, „The History of Science and the New Humanism” (1930), tłum. M.K. z III wyd.: Sarton 1956, s. 54–55; cyt. za Kokowski 2001a, s. 224).

Mostem pojednania między tymi grupami ludzi ma być nowy humanizm Sartona:

„*Nowy humanizm* nie wyklucza nauki, lecz włącza ją i, że tak powiem, buduje się wokół niej. Nauka jest naszą mentalną aparaturą, a także aparaturą naszej cywilizacji. Jest ona źródłem naszej intelektualnej siły i zdrowia – ale nie jedynym źródłem. Choć jest ona istotna, nie wystarcza nam w sposób absolutny, [...]. Dlatego mówimy, że *nowy humanizm* buduje się wokół nauki – nauka jest jego rdzeniem. *Nowy humanizm* nie wyklucza nauki, ale przeciwnie – wykorzystuje ją najpełniej jak to możliwe; będzie on minimalizować niebezpieczeństwo wiedzy naukowej poddanej jej własnym zawiłościom fachowym; będzie wychwalać humanistyczne implikacje nauki i powtórnie włączać je w życie; będzie łączyć w jedną wspólnotę naukowców, filozofów, artystów i świętych. Będzie potwierdzać jedność ludzkości, nie tylko w jej osiągnięciach, ale i aspiracjach” (G. Sarton, „The History of Science and the New Humanism” (1930), tłum. M.K. z III wyd.: Sarton 1956, s. 162; cyt. za Kokowski 2001a, s. 225).

Kluczową rolę w nowym humanizmie Sartona odgrywa historia nauki (i historia cywilizacji skupiona na nauce). Służy ona lepszemu zrozumieniu działalności naukowej i przez to pomaga uwolnić się m.in. od błędów technokratyzmu i ignorancji. W tym kontekście Sarton postulował potrzebę rozwijania historii nauki jako dyscypliny akademickiej.¹⁹

Uważam, że w dzisiejszych czasach należy uogólnić ten pogląd, postulując potrzebę rozwijania w Polsce *zintegrowanego naukoznawstwa* jako dyscypliny akademickiej.²⁰ Czym jest to podyktowane? Otóż istnieje pilna konieczność rozwijania tej dyscypliny i wpisania jej na listę dyscyplin naukowych MNiSW, by przeciwdziałać obowiązującej w Polsce nieznannej na świecie w takim nasileniu technokratycznej manierze deprecjonowania humanistyki narodowej, co znajduje swój jednoznaczny wyraz w ocenie parametrycznej działalności naukowej (m.in. ocenie czasopism naukowych a szczególnie monografii naukowych).

¹⁸ Nawiązuję tu do prac Charles’a Percy’ego Snowa (1905–1980), z Uniwersytetu Cambridge (Anglia) i George’a Sartona (1884–1956) (Amerykanina belgijskiego pochodzenia) z Uniwersytetu Harvarda. Zob. Sarton 1956 (I wyd. 1931), Snow 1993 (I wyd. 1959), tłum. pol. 1999. Obszernie wyjaśniam tę problematykę na kartach monografii: Autor 2001a. Patrz szczególnie s. 20 i ss. 224–231 (= Autor 2001b).

¹⁹ Jest to niezwykle aktualny problem w Polsce, gdyż w naszym kraju istnieje tylko jeden instytut tego rodzaju. Niestety polskie uniwersytety, w odróżnieniu od najlepszych uniwersytetów świata, od lat bronią się przed historią nauki (nie decydują o tym jednak kwestie natury naukowej, lecz smutne mechanizmy socjologiczne).

²⁰ Zob. przyp. 2.

W centrum uwagi uniwersytetu nowego humanizmu jest zrozumienie fenomenu nauki jako zjawiska kulturowego. Uniwersytet tego rodzaju jest miejscem *dialogu* na temat nauki prowadzonego przez przedstawicieli różnych dziedzin i studentów takich dziedzin. Dlatego na uniwersytecie nowego humanizmu studenci nauk ścisłych, technicznych i przyrodniczych powinni, obok szczegółowej wiedzy specjalistycznej, mieć możliwość zapoznania się z humanistycznymi aspektami działalności naukowej. Z kolei studenci dyscyplin humanistycznych i społecznych powinni mieć możliwość zapoznania się podczas swoich studiów z metodologią nauk empirycznych. Wyrasta stąd potrzeba prowadzenia dla wszystkich studentów kursów z zakresu takich dyscyplin jak historia nauki, filozofia nauki, socjologia wiedzy naukowej itp. (powinny być one oczywiście dostosowane do specyfiki kierunków studiów).

„Solidna literacka i artystyczna podstawa oraz nacisk na historyczny punkt widzenia – nawet w kursach naukowych – zmusiłyby bardziej naukowo nastawionych studentów do tego, by rozważać uważniej nienaukowe [tj. nieempiryczne – dop. M.K.] aspekty życia. Z drugiej strony, częste wyjaśnianie naukowej metody przez ludzi zaznajomionych z historią nauki i ze wszystkimi zmiennymi kolejami ludzkiego rozwoju umożliwiłoby bardziej literacko nastawionym studentom zrozumienie ducha nowożytnej cywilizacji” (G. Sarton, *The History of Science and the New Humanism* (1930), tłum. M.K. z III wyd.: Sarton 1956, s. 136; cyt. za Kokowski 2001a s. 227).

Uniwersytet nowego humanizmu stymuluje badanie i kształcenie interdyscyplinarne. Toteż zachęca się studentów do studiowania na kilku kierunkach. Powód tego jest oczywisty: Studiowanie różnych kierunków przynosi ogromne korzyści zarówno dla konkretnej osoby, która realizuje takie studia, jak również dla pracodawcy, który zatrudni taką osobę. W wyniku bowiem studiowania różnych kierunków nabywa się rozumienie nie tylko różnych dyscyplin, ale i problematyki interdyscyplinarnej (która jest szczególnie interesująca).

Z kolei ocena działalności pracowników i jednostek naukowych uniwersytetu nowego humanizmu nie jest zdominowana przez wskaźniki bibliometryczne (traktowane za wskaźniki naukometryczne), lecz opiera się na analizie eksperckiej. Jest bowiem naukowym błędem mierzyć w dzisiejszych czasach jakość pracy przez bibliometrię. Mimo to, uniwersytet ten rozwija profesjonalne badania naukowe, włącznie z bibliometrią i naukometrią, gdyż jest to ważna dziedzina wiedzy, która odgrywać będzie coraz większe znaczenie w świecie akademickim (jest to uboczny skutek rewolucji informatycznej).

Reasumując: Model uniwersytetu nowego humanizmu unika Scylli i Charybdy wcześniejszych modeli uniwersytetu, m.in.:

- stawia w centrum problem społecznego znaczenia nauki we współczesnym świecie;
- unika opozycji dwóch kultur Sartona – Snowa, podkreśla potrzebę osiągnięcia harmonii wykształcenia oraz tworzy możliwość wychowania humanistycz-

nie zintegrowanych studentów, którzy nie będą się lękali ani nauk ścisłych, ani nauk humanistycznych.

4. Perspektywy rozwoju polskich uczelni

Rozwój polskich uczelni wyższych zależy od wyboru określonych modeli ich organizacji oraz warunków finansowania.

Zgodnie z obowiązującym w Polsce prawem²¹ począwszy od 26 marca 2012 r. mają być dwa typy szkół wyższych:

- uczelnia akademicka – uczelnia prowadząca badania naukowe, w której co najmniej jedna jednostka organizacyjna posiada uprawnienie do nadawania stopnia naukowego doktora;
- uczelnia zawodowa – uczelnia prowadząca studia pierwszego lub drugiego stopnia albo jednolite studia magisterskie nieposiadająca uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora”.²²

Według zaś *Strategii rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do 2020 roku – drugi wariant* (2010, s. 55, 7.50–7.51) przygotowanego przez Konsorcjum Ernst & Young i Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową dla MNiSW w polskim systemie szkolnictwa wyższego istnieć powinny następujące typy szkół wyższych:

- uczelnie naukowo-dydaktyczne – uczelnie akademickie (realizujące studia I i II stopnia, i mogące prowadzić studia III stopnia oraz programy multidyscyplinarne i zawodowe) lub uczelnie badawcze (mogące prowadzić studia I i II, i zobowiązane do prowadzenia studiów III stopnia i badań);
- uczelnie dydaktyczne – kolegia akademickie (realizujące studia I stopnia) lub uczelnie zawodowe (realizujące studia I i II stopnia).²³

Postulowany przez te dokumenty podział uczelni wyższych uważam za wadliwy: Jak bowiem dobrze uczyć studentów w uczelniach zawodowych (według pierwszego podziału) *vel* w uczelniach dydaktycznych (według drugiego podziału), jeśli ich wykładowcy nie mają w zasadzie prowadzić badań naukowych?²⁴

²¹ Zob. art.2.1 ust. 22–23 *Ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym*.

²² Zob. też Kudrycka 2012c, 2012d, 2013b.

²³ Taki podział uniwersytetów wyrósł z wcześniejszego pomysłu MNiSW, kierowanego ówczynie przez minister Barbarę Kudrycką, utworzenia kilkunastu elitarnych „uczelni flagowych” bądź „okrętów flagowych szkolnictwa wyższego” – zob. np. Wysocki 2008, Pezda 2008, *Wyzwania dla polskiego szkolnictwa wyższego w świetle raportu Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju* (2008, s. 5). Z biegiem jednak czasu „okrętami flagowymi” lub „jednostkami flagowymi” zaczęto nazywać Krajowe Naukowe Ośrodki Wiodące (KNOW), a idea – zob. MNiSW 2015c.

²⁴ Por. np. W. von Humboldt 1810; D. Coit Gilman 1876; K. Twardowski 1932; *Magna Charta Universitatum* 1988; M.W. Grabski 2012; J. L. Cieśliński 2015. Co za tym idzie uważam, że wszystkie uczelnie wyższe powinny prowadzić badania naukowe. Podnosiłem ten aspekt w moich referatach wygłoszonych w Toruniu, Bydgoszczy i Krakowie (zob. Autor 2013a; 2013b; 2014a).

5. Uniwersytet badawczy PAN?

Jak powszechnie wiadomo, dotychczasowy model polskiej niedofinansowanej uczelni wyższej masowo produkującej studentów nie znajduje uznania w rankingach międzynarodowych. Jest bowiem regułą, że najlepsze polskie uczelnie publiczne (UJ i UW) są plasowane w czwartej albo piątej setce uczelni świata w najważniejszych rankingach międzynarodowych, co nie zadowala ani MNiSW, ani polskiego środowiska akademickiego, ani też wielu publicystów.

Dziwnym zbiegiem okoliczności środowiska te z reguły przemilczają jednak inny fakt: W przeciwieństwie do polskich uczelni wyższych Instytut PAN, traktowane jako jeden byt organizacyjny, od lat zajmują znacznie wyższe lokaty w SCImago Institutions Rankings (opartego na bazie SCOPUS, nabierającej z roku na rok coraz większego międzynarodowego znaczenia); np. w 2014 roku UJ uzyskała 397., UW – 516., a Instytuty PAN – 110. pozycję w tym rankingu.²⁵

Dodam, że Instytuty PAN nie zajmują się jedynie działalnością naukową, lecz na mocy obowiązującego prawa prowadzą również studia doktoranckie, studia podyplomowe oraz inną działalność z zakresu kształcenia na zasadach określonych w przepisach o szkolnictwie wyższym.²⁶

W kontekście tego typu informacji wyrasta idea utworzenia elitarnego Uniwersytetu Badawczego PAN, utworzonego z Instytutów PAN prowadzących badania i studia doktoranckie i podyplomowe (dla nielicznej grupy uczestników!). Stosunkowo łatwo powołać taki Uniwersytet do życia, gdyż instytuty te mają prawo nadawania stopnia doktora i doktora habilitowanego dyscyplin, w których prowadzą badania i studia doktoranckie. Nie wymaga to więc ani utraty odrębności prawnej tych instytutów, ani zmiany charakteru i zakresu prac badawczych, a stworzy większą możliwość zdobywania środków finansowych na prowadzenie działalności dydaktycznej.

Uniwersytet ten z dnia na dzień znajdzie się w czołówce rankingów światowych (gdyż jest już w nim faktycznie uwzględniany w SCImagoIR). Da to satysfakcję nie tylko polskim politykom i administratorom polskiej nauki i szkolnictwa wyższego, ale przede wszystkim doktorantom tej uczelni i jej pracownikom oraz podatnikom, którzy z większą ufnością godziliby się na przeznaczanie środków budżetowych na taki cel²⁷.

²⁵ Dane z SCImago Institutions Rankings z lat 2009–2014 analizuję w VII. *Dodatku...*, s. 20.

²⁶ Zob. art. 50.4 *Ustawy z 30 kwietnia 2010 r. o Polskiej Akademii Nauk*.

²⁷ Ideę powołania takiego uniwersytetu sformułował Jan Boratyński 7 kwietnia 2010 roku (i powtórzył 23 maja i 2 października 2013 r.) w ramach Inicjatywy Obywatelskiej Instytutów PAN (w nawiązaniu do uwag Marka Kaca 1997, s. 124–125) i podjęli ją w ramach tego ruchu obywatelskiego Andrzej Sawicki i Autor. Ponadto ideę tę głosili już wcześniej Barbara Skarga, Andrzej Rychard, Edmund Wnuk-Lipiński (1989) i Mirosław Mossakowski (1999) oraz ostatnio Andrzej Rychard, Edmund Wnuk-Lipiński (2014); cytowana też była w artykule Iwony Kamińskiej i Szymona Pluciaka (2007, s. 32).

Na marginesie dodam, że w kontekście dyskusji na temat reorganizacji systemu nauki i szkolnictwa wyższego Krzysztof Pawłowski sformułował ostatnio (23 kwietnia 2015) pomysł utworzenia dwóch narodowych uniwersyte-

6. Kluczowy postulat

Przedstawiony w tym artykule model uniwersytetu nowego humanizmu może stanowić inspirację w dalszym pogłębianiu systemu szkolnictwa wyższego w Polsce zarówno publicznego, jak i niepublicznego.

Formułuję w tym kontekście następujący postulat: Jeśli chcemy, aby nasze uczelnie kształciły studentów na miarę Kopernika (a przez to były wysoko oceniane w rankingach światowych) warto, nawiązując do najlepszych tradycji uniwersyteckich, oprzeć kształcenie na *modelu uniwersytetu nowego humanizmu*. Uniwersytetem tego rodzaju może też być Uniwersytet Badawczy PAN.

7. Dodatek. Rewolucyjna reforma systemu nauki i szkolnictwa wyższego w Polsce

Od 2003 roku w Polsce zaczęto opracowywać zasady reformy systemu nauki i szkolnictwa wyższego, a następnie wprowadzano je stopniowo w życie.²⁸ Jak się okazuje reforma ma charakter rewolucyjny, gdyż wywołuje fundamentalne zmiany w organizacji tych dziedzin życia społecznego.

Dzieje się tak z wielu powodów: Reforma ta wprowadza różnorodne ograniczenia autonomii jednostek naukowych²⁹ poprzez kluczowe ustawy i rozporządzenia³⁰, czemu towarzyszyły dodatkowo niepokojące zdarzenia.³¹

tów badawczych UJ i UW, które miałyby wchłonąć instytuty PAN. Charakterystyczne dla tego stylu myślenia jest pominięcie faktu, że instytuty PAN zajmują znacznie wyższe lokaty w SCImago Institutions Rankings niż UJ i UW. Dlatego pomysł tworzenia narodowych uniwersytetów badawczych UJ i UW (i likwidowania instytutów PAN) jest wielkim nieporozumieniem. Szkoda też, że K. Pawłowski pominął zacytować autorów, którzy wcześniej sformułowali konkurencyjne pomysły na temat uniwersytetu PAN

²⁸ Od samego początku wywołało to duże zainteresowanie środowiska akademickiego. Zob. np. *List otwarty...* 2004, *Wieczorek 2004*, *Dyskusja nt. „Prawo o szkolnictwie wyższym”* 2004, Instytut Społeczeństwa Wiedzy 2004, Bendyk 2008. Wprowadzenie w życie omawianej reformy wywołuje narastającą ożywioną dyskusję środowiska akademickiego. Przejawem tego są liczne publikacje, m.in. w czasopiśmie „Nauka”, „Forum Akademickie”, „Niezależne Forum Akademickie”, „PAUza Akademicka”, w prasie codziennej, m.in. w „Rzeczpospolitej”, „Polityce”, „Gazecie Wyborczej”, „Polska The Times”, wypowiedzi działaczy związkowych, m.in. Rady Krajowej Sekcji Nauki NSZZ „Solidarność” (2008) i działaczy grup obywatelskich, m.in. Inicjatywy Obywatelskiej Instytutów PAN, „Obywateli Nauki”, „Komitetu Kryzysowego Humanistyki Polskiej”, debaty publiczne, m.in. Lubelska (2008), Białostocka (2013), Warszawska (2014), oraz konferencje naukowe, w tym konferencja PAU w 2013 roku i Kongres Kultury Akademickiej w 2014 roku.

²⁹ Por. ogólne rozważania na temat autonomii Krzysztofa Pomiana i Jerzego Axera: Pomian 2006, Axer 2010.

³⁰ M.in.: *Ustawę o stopniach i tytułach naukowych oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 r. (z późn. zmianami)*, np. art. 18a ust. 13 i art. 9 ust. 1–3 dotyczący kar w przypadku odmiennych werdyktów Rad Naukowych i Centralnej Komisji do spraw Stopni i Tytułów), *Ustawę z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (z późn. zmianami)* (np. możliwość odwołania rektora, nauczyciela akademickiego), itp. Por. też Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego 2010, Grabek 2013.

³¹ Mam na myśli głośną sprawę ataków na IPN i UJ w związku z wydaniem biografii politycznej Lecha Wałęsy autorstwa Pawła Zyzaka (2009) i wykładnią *Kodeksu etyki pracownika nauki* (2012) pt. „Sumienność i sumienie naukowca”, autorstwa minister Barbary Kudryckiej – zob. Zyzak 2009, *List otwarty „W obronie wolności słowa i swobody badań historycznych”* 2009, Kudrycka 2013a, Skwieciński 2013, *List otwarty do Minister Barbary Kudryckiej w sprawie tekstu „Sumienność i sumienie naukowca” zamieszczonego na stronach MNiSW* 2013.

Wprowadzane przekształcenia uczelni wyższych obniżają standardy kształcenia poprzez:

- 1) podtrzymywanie mechanizmu masowości kształcenia wyższego bez zabezpieczenia odpowiedniego wzrostu liczebności kadry naukowej: np. w 2011 r. w Polsce w wyższej szkole publicznej 1 pracownik naukowy przypadał na 15 studentów, a w szkole niepublicznej – 36; w USA w Uniwersytetach Harvarda i Princeton 1 pracownik – na 9 studentów;³²
- 2) podtrzymywanie zasady powiązania wielkości dotacji podmiotowej i podstawowej uczelni z liczbą studentów (a nie z poziomem badań naukowych);³³
- 3) możliwość zastępowania na uczelniach wyższych: jednego profesora lub doktora habilitowanego lub osoby, która nabyła uprawnienie równoważne z uprawnieniami doktora habilitowanego przez dwóch doktorów; jednego doktora przez dwóch magistrów;³⁴
- 4) podział uczelni wyższych na akademickie/badawcze i praktyczne/zawodowe;³⁵
- 5) sformułowanie tzw. wzorcowych efektów kształcenia, które często brzmią karykaturalnie;³⁶
- 6) finansowe utrudnienia dla studentów w studiowaniu na kilku kierunkach (tyko 10% tzw. najlepszych studentów studiów stacjonarnych może studiować drugi kierunek na uczelniach publicznych bez ponoszenia opłat);³⁷
- 7) wprowadzenie stypendiów rektorskich przyznawanych tylko dla 10% tzw. najlepszych studentów każdego kierunku.³⁸

Realizowana reforma wprowadza również głębokie zmiany mechanizmów finansowania nauki i szkolnictwa wyższego, m.in.:

³² Autor 2013a, 2013b, 2014, 2015; por. przyp. 10.

³³ Zob. art. 94 ust. 1 pkt. 1 *Ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. (z późn. zmianami) Prawo o szkolnictwie wyższym*; MNiSW 2012a, 2012b.

³⁴ Zob. art. 9a.2–9a.3 *Ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. (z późn. zmianami) Prawo o szkolnictwie wyższym*.

³⁵ Zob. art. 2 pkt. 22 i 23 *Ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. (z późn. zmianami) Prawo o szkolnictwie wyższym*; Kudrycka 2012d, 2012e, 2013b, Mirowska-Łoskot 2012.

³⁶ Zob. MNiSW 2011c. Krytyczną ocenę takich pomysłów przedstawia np. Staniszkis 2012a, 2012b, 2012c.

³⁷ Zob. art. 99 pkt. 1a, art. 170a oraz art. 174 pkt. 4 *Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym*, art. 29 nowelizacji *Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 18 marca 2011 r. (Dz. U. z 2011 r. Nr 2011 r. Nr 84, poz. 455 z późn. zmianami)*. Następnie, 5 czerwca 2014 r., Trybunał Konstytucyjny uznał, że opłaty za studia na drugim kierunku są niezgodne z konstytucją. W wyniku tego stanowiska publiczne uczelnie wyższe samorzutnie zrezygnowały z tych opłat. Ostatecznie, przepis został odrzucony na mocy art. 24 *Ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. 2014 poz. 1198). Na marginesie dodam, że w trakcie debaty sejmowej w latach 2010–2011, to Inicjatywa Obywatelska Instytutów PAN (odolny ruch pracowników), jako pierwsza sformułowała wniosek o odrzucenie zapisu o odpłatności za drugi kierunek.

³⁸ Zob. art. 174.4 *Ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym*. Wprowadzenie tego przepisu jest dużym błędem pedagogicznym: porzucenie bowiem warunku uzyskania konkretnej wysokiej średniej oceny przez studenta musi prowadzić do „wyścigu szczurów”. Poprzedni zapis (mający wieloletnią tradycję) zachęcał studenta do pracy nad samym sobą, teraz zaś zasadniczy akcent pada na rywalizację. Ginie więc więź studencka i szacunek dla wspólnych poszukiwań; traci sens idea współpracy, skoro koledzy i koleżanki są rywalami do stypendium. Żadne korzyści finansowe nie zrekompensują takich strat.

- 1) przeznaczają się znaczne fundusze na realizację scentralizowanych grantów badawczych przyznawanych przez NCN i NCBR (w drodze konkursów) kosztem stopniowego ograniczenia dotacji statutowych wyspecjalizowanych jednostek naukowych (w szczególności instytutów PAN) do 50 proc. kwoty z 2010 roku w 2020 roku;³⁹
- 2) tworzy się mechanizm honorariów w grantach NCN (dla profesora – do 9 tys. zł, dla doktora habilitowanego – do 7 tys. zł, dla doktora – do 5 tys. zł, dla doktoranta – do 3 tys. zł, dla studenta – do 1 tys. zł), który finansowo dyskryminuje reprezentantów nauk humanistycznych (w stosunku do reprezentantów nauk technicznych i empirycznych), gdyż z uwagi na bardzo niskie budżety grantów humanistycznych reprezentanci takich nauk muszą się zadowolić grantami bez honorariów lub symbolicznymi honorariami (z uwagi na rzekomy brak środków);⁴⁰
- 3) ustawowo określa się wysokości minimalne wynagrodzeń dla pracowników uczelni wyższych przy braku takich regulacji prawnych dla pracowników instytutów PAN (i przy braku korekty niesprawiedliwie ustalonych w latach 90-tych XX w. zaniżonych dotacji statutowych części instytutów PAN, na skutek mechanizmu waloryzacji dotacji w części instytutów PAN o najwyższych kategoriach naukowych profesorowie zwyczajni otrzymują aktualnie wynagrodzenie mniejsze niż adiunkci najstarszych nawet uczelni wyższych).⁴¹

Jednocześnie reforma ta w ogóle nie rozwiązuje problemu strukturalnego niedofinansowania nauki i szkolnictwa wyższego w Polsce (trzeba pamiętać, że Polska należy krajów o najniższych na świecie nakładach na naukę i szkolnictwo wyższe).

Jednym z tego negatywnych efektów jest fakt wieloletowości jawnej i ukrytej (tj. pracy na nadgodzinach), innym – głębokie niedofinansowanie wydawnictw naukowych, szczególnie humanistycznych: większość tych wydawnictw z braku środków i wbrew *Ustawie z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (z późn. zmianami)* nie wypłaca honorariów autorskich za publikowane dzieła.

Nie rozwiązują problemu strukturalnego niedofinansowania nauki i szkolnictwa wyższego w Polsce granty, które potencjalnie można zdobyć w programie UE Horyzont 2020, gdyż polscy naukowcy ich zasadniczo nie otrzymują z uwagi na

³⁹ Zob. art. 6 pkt. 6 i art. 5 pkt. 4, 5, 7 i pkt. 9–13 *Ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki (z późn. zmianami)*.

⁴⁰ Zob. Narodowe Centrum Nauki 2012. Ponadto, w 2015 roku NCN wprowadził dodatkowe ograniczenia wielkości kosztów pośrednich w projektach OPUS i SONATA, w wyniku czego jednostki naukowe prowadzące te granty uzyskują mniejsze wpływy – zob. Narodowe Centrum Nauki 2015.

⁴¹ Zob. art. 151.1 *Ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (z późn. zmianami)* i art. 104 *Ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Polskiej Akademii Nauk (z późn. zmianami)*, Ratajczak 2012. Krytykowała ten zapis Inicjatywa Obywatelska Instytutów PAN, Krajowa Sekcja NSZZ „Solidarność” PAN oraz Krajowa Sekcja Nauki NSZZ „Solidarność” – zob. Krajowa Sekcja NSZZ „Solidarność” PAN, Inicjatywa Obywatelska Instytutów PAN 2010, Malec 2010.

brak... właściwych mechanizmów finansowania badań w Polsce. Nawet gdyby je zdobyli, uczestniczenie w tym programie będzie rodziło uzasadnioną frustrację, gdyż wynagrodzenia w projektach ograniczone są wysokością wynagrodzenia zasadniczego w zatrudniającej jednostce badawczej.⁴² Z uwagi na istnienie zdecydowanych różnic wynagrodzeń w krajach UE, oznacza to tworzenie ogromnych dysproporcji wynagrodzeń członków konsorcjów międzynarodowych za realizację takich samych zadań naukowych.⁴³

Realizowana reforma wprowadza też bibliometryczną ocenę publikacji naukowych (*bez wnikania w treść publikacji*), która niestety dyskryminuje dorobek nauk humanistycznych i społecznych (szczególnie związanych z kulturą polską). Mam na myśli m.in. to, że najlepsze polskie specjalistyczne czasopisma z zakresu humanistyki i nauk społecznych (w szczególności dyscyplin, w których w Polsce jesteśmy najlepszymi specjalistami na świecie, np. filologia polska, historia Polski, historia nauki polskiej) otrzymują znacznie mniej punktów niż czasopisma z *Wykazu czasopism MNiSW*. Cz. A (czyli czasopisma naukowe posiadające współczynnik wpływu Impact Factor (IF), znajdujące się w bazie Journal Citation Reports (JCR)).⁴⁴

Wcielane w życie radykalne przekształcenia systemu nauki i szkolnictwa wyższego w Polsce tworzą też poważne przeszkody w harmonijnym rozwoju zdecydowanej większości dyscyplin humanistycznych⁴⁵, wszelkich młodych dyscyplin badawczych oraz tych dyscyplin, które nie są popularne w naszym kraju (w których nie realizuje się wielu przewodów doktorskich czy habilitacyjnych).⁴⁶ Ponadto

⁴² Możliwość wypłacania dodatkowego wynagrodzenia ograniczona jest maksymalnie do kwoty 8000 euro rocznie, przy czym dotyczy to tylko przypadku instytucji o charakterze niezarobkowym, w ściśle określonych okolicznościach ujętych w regulaminach pracy. Zob. Krajowy Punkt Kontaktowy Programów Badawczych UE 2014.

⁴³ Również w 7PR honoraria autorskie wypłacane były według stawek krajowych, co pociągało za sobą bardzo duże dysproporcje wynagrodzeń za ten sam rodzaj pracy wykonywanej przez członków konsorcjów z różnych krajów. Jedenaście krajów UE (w tym Polska) próbowały to zmienić, ale bezskutecznie. Zob. Bielecki 2012.

⁴⁴ Zob. MNiSW 2012d, 2013b. Warto tu dodać uzupełniający komentarz naukoznawczy: Skutkiem rewolucji informatycznej jest narastające znaczenie naukometrii i bibliometrii (baz cytowań publikacji naukowych, list rankingowych czasopism naukowych, list rankingowych pracowników naukowych oraz list rankingowych jednostek akademickich ocenianych m.in. przez listę cytowań). Dzięki badaniom naukoznawczym (z zakresu m.in. historii nauki, filozofii nauki, socjologii wiedzy naukowej) jest oczywiste, że naukometria i bibliometria znajduje się dopiero w początkowej fazie rozwoju. Stąd nie jest dziwne, że panują wokół nich ogromne nieporozumienia, m.in. mylnie utożsamia się rozpowszechnienie publikacji z jej wartością merytoryczną, błędnie wartościuje się publikacje ze względu na język publikacji (szczególnie dotkliwe dla nauk humanistycznych), nie uwzględnia się nakładów na naukę w rankingach jednostek akademickich, etc. Niestety tego typu błędy leżą u podstaw biurokratycznego podejścia do nauki. Mimo to wydaje się, że z perspektywy zarządzania nauką nie widać odwrotu od konieczności stosowania ocen parametrycznych, tyle tylko, że należy je bardzo udoskonalić. Por. Wróblewski 2000, 2001; Autor 2013d, 2014.

⁴⁵ Poprzez m.in. a) wprowadzenie warunku, aby o przyznaniu habilitacji decydowała siedmioosobowa komisja „o uznanej renomie krajowej, w tym międzynarodowej” i b) narzucenie kandydatowi do tytułu profesora niemożliwych do spełnienia wymagań, m.in. kierowania międzynarodowymi grantami naukowymi – zob. odpowiednio art. 18a punkt 5.1. i 5.2 oraz art. 26 *Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (z późn. zmianami).

⁴⁶ Zob. art. 26 *Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. (z późn. zmianami) o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki*.

sztucznie oddziela się nauki humanistyczne od nauk społecznych poprzez nowe określenie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych, co zakłóca wzajemne interdyscyplinarne oddziaływania.⁴⁷

Co więcej, w pełnej zgodzie z duchem tej rewolucyjnej reformy, narzuca się jednostkom naukowym nieformalny wymóg (nie ma bowiem takiego zapisu prawnego), aby zajmowały najwyższe lokaty w międzynarodowych rankingach, jednak bez zabezpieczenia dostatecznego finansowania nauki i szkolnictwa wyższego według standardów tych krajów, które wygrywają takie rankingi.

Dogodnym narzędziem do oceny skutków reformy nauki i szkolnictwa wyższego są rankingi jednostek akademickich SCImago Institutions Rankings z lat 2009–2014 (oparte na bazie SCOPUS, nabierającej z roku na rok coraz większego międzynarodowego znaczenia). Instytuty PAN, UJ oraz UW zajmowały następujące pozycje w tym rankingu:

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
PAN	65	77	83	89	99	110
UJ	353	368	380	395	400	397
UW	462	484	512	530	528	516

Źródło: **Output Rank** wg SCImago Institution Rankings (<http://www.scimagoir.com>); PAN (<http://www.scimagoir.com/institution.php?idp=22917>); UJ (<http://www.scimagoir.com/institution.php?idp=6759>); UW (<http://www.scimagoir.com/institution.php?idp=6772>).

Przedstawione dane są wymowne. Od 2009 roku Instytuty PAN spadły stopniowo w rankingu o 45 pozycji, choć zajmują w 2014 roku nadal wysoką 110. pozycję. W przypadku UJ i UW zaznaczył się nieco odmienny trend: po stopniowym spadku w rankingu z pozycji 353. (UJ) i 462. (UW) w 2009 roku, uczelnie te po osiągnięciu najbardziej odległych pozycji, odpowiednio: w 2012 r. 530 poz. (UW) i w 2013 r. 400 poz. (UJ), zaczęły one nieznacznie poprawiać swoje miejsca w tym rankingu, by w 2014 r. zająć 516. poz. (UW) i 397. poz. (UJ).

Co za tym idzie, wprowadzone reformy nauki i szkolnictwa wyższego:

- a) nie wpłynęły na poprawę efektywności działalności Instytutów PAN (bowiem przez cały okres reform znacząco obniża się pozycja tych jednostek naukowych w tym rankingu; nie zahamowano więc negatywnego trendu obniżania pozycji)⁴⁸;
- b) w ograniczonym stopniu wpłynęły na poprawę efektywności działalności naukowej UJ i UW (gdyż po osiągnięciu najbardziej odległych pozycji

⁴⁷ Zob. MNiSW 2011a, 2011b, 2011c. Krytykę tego rodzaju oddzielenia nauk humanistycznych i nauk społecznych przedstawia Staniszkis 2012a, 2012b.

⁴⁸ Dla Instytutów PAN reforma ta oznacza znaczące obniżenie dotacji statutowych, nierekompensowanych przez granty NCN.

w rankingu w 2012 r. (UW 530 poz.) i 2013 r. (UJ 400 poz.) zaczęły one poprawiać nieznacznie te pozycje).

Przedstawione powyżej lista zastrzeżeń nie jest bynajmniej kompletna i mogłaby być bez większego trudu znacznie rozwinięta.⁴⁹

Należy też z naciskiem podkreślić, że tak zakrojona reforma jest ewenementem na skalę światową, bowiem nigdzie poza Polską nie przyjęto dotąd tak oryginalnych systemów finansowania (jedne z najniższych nakładów na świecie), organizacji nauki i szkolnictwa wyższego oraz oceniania publikacji naukowych.

Co do finansów, sprawa jest elementarna i nie wymaga większych komentarzy. Dla lepszej ilustracji tej kwestii posłużę się analogią piłkarsko-biznesową: Jest przecież oczywistą sprawą, że trudno żądać od ubogich polskich klubów piłkarskich, aby wygrywały Ligę Mistrzów.

O rewolucyjnej awangardowości polskiego systemu oceniania publikacji naukowych w skali europejskiej i światowej, przekonałem się prosto w następujący sposób. Otóż naszkicowałem jego zasady w referacie podczas specjalistycznej konferencji Europejskiego Towarzystwa Historii Nauki poświęconej tworzeniu europejskiej przestrzeni naukowej, która odbyła się we Florencji w 2013 roku.⁵⁰ Obecni podczas tego referatu uczestnicy z Czech, Grecji, Holandii, Niemiec, Norwegii, Rosji, Szwecji, Wielkiej Brytanii oraz Włoch z wielkim zdumieniem i niedowierzaniem przyjęli moje słowa. Jest bowiem truizmem w tym międzynarodowym środowisku, że:

„Ważne wyniki naukowe mogą być publikowane gdziekolwiek i w każdym języku”⁵¹ (Cook *et al.* 2009 – tłum. MK). [To teza 75 redaktorów najważniejszych na świecie czasopism z zakresu historii nauki, techniki i medycyny].

Twierdząc to wszystko podkreślam, że cennym elementem aktualnej reformy jest zwrócenie uwagi na konieczność podejmowania działalności naukowej na arenie międzynarodowej i stymulowanie takiej aktywności.

Tym niemniej uważam, że dla zwiększenia efektywności takich działań, należałoby znacząco zwiększyć finansowanie nauki w Polsce. Minimum to średnie nakłady w UE, czyli ponad 2% PKB (zob. załączona poniżej tabela). Byłoby jednak lepiej, gdyby nakłady te wyniosły co najmniej 3% PKB, zgodnie z ustaleniami strategii lizbońskiej (2000) ratyfikowanej przez Polskę⁵² i aktualnym drugim celem głównym *Strategii Europa 2020* („Poprawa warunków prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej”).

⁴⁹ Ostatnim tego przykładem jest rewolucyjny pomysł tzw. konsolidacji uczelni wyższych, polegający na ich łączeniu, wraz z przejściem uczelni publicznej przez uczelnię prywatną oraz wprowadzeniem czesnego na uczelniach publicznych wbrew zapisom konstytucji o darmowości studiów na takich uczelniach (Kisilowski 2015; Mirowska-Łoskot 2015; Szelecki / MNISW 2015).

⁵⁰ Zob. Autor 2013c.

⁵¹ „Great research may be published anywhere and in any language” (Cook *et al.* 2009).

⁵² Zob. art. 1 pkt. 3 *Ustawy z dnia 8 października 2004 r. o zasadach finansowania nauki*.

Tabela 1. Nakłady na naukę i rozwój w EU w latach 2002–2012 [w % PKB]

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
EU-28	1,87	1,86	1,82	1,82	1,84	1,84	1,91	2,01	2,00	2,04	2,06
Euro area (EA-17)	1,88	1,87	1,85	1,84	1,87	1,88	1,96	2,06	2,07	2,12	2,14
Belgium	1,94	1,87	1,86	1,83	1,86	1,89	1,97	2,03	2,10	2,21	2,24
Bulgaria	0,48	0,48	0,49	0,46	0,46	0,45	0,47	0,53	0,60	0,57	0,64
Czech Republic	1,15	1,20	1,20	1,22	1,29	1,37	1,30	1,35	1,40	1,64	1,68
Denmark ⁽¹⁾	2,51	2,58	2,48	2,46	2,48	2,58	2,85	3,16	3,00	2,98	2,99
Germany	2,50	2,54	2,50	2,51	2,54	2,53	2,69	2,82	2,80	2,89	2,92
Estonia	0,72	0,77	0,85	0,93	1,13	1,08	1,28	1,41	1,62	2,37	2,18
Ireland	1,10	1,16	1,23	1,25	1,25	1,28	1,45	1,69	1,69	1,66	1,72
Greece ⁽²⁾	.	0,57	0,55	0,60	0,59	0,60	.	.	.	0,67	0,69
Spain	0,99	1,05	1,06	1,12	1,20	1,27	1,35	1,39	1,40	1,36	1,30
France ⁽³⁾	2,24	2,18	2,16	2,11	2,11	2,08	2,12	2,27	2,24	2,25	2,26
Croatia	0,96	0,96	1,05	0,87	0,75	0,80	0,90	0,85	0,75	0,76	0,75
Italy	1,12	1,10	1,09	1,09	1,13	1,17	1,21	1,26	1,26	1,25	1,27
Cyprus	0,30	0,35	0,37	0,41	0,43	0,44	0,43	0,49	0,50	0,50	0,47
Latvia	0,42	0,38	0,42	0,56	0,70	0,60	0,62	0,46	0,60	0,70	0,66
Lithuania	0,66	0,67	0,75	0,75	0,79	0,81	0,80	0,84	0,79	0,91	0,90
Luxembourg	.	1,55	1,83	1,56	1,66	1,58	1,66	1,74	1,51	.	.
Hungary ⁽⁴⁾⁽⁵⁾	1,00	0,94	0,88	0,94	1,01	0,98	1,00	1,17	1,17	1,22	1,30
Malta ⁽⁶⁾	0,25	0,25	0,51	0,55	0,60	0,57	0,55	0,53	0,66	0,72	0,84
Netherlands ⁽⁷⁾	1,88	1,92	1,93	1,90	1,88	1,81	1,77	1,82	1,86	2,03	2,16
Austria	2,12	2,24	2,24	2,46	2,44	2,51	2,67	2,71	2,80	2,77	2,84
Poland	0,56	0,54	0,56	0,57	0,56	0,57	0,60	0,67	0,74	0,76	0,90
Portugal ⁽⁸⁾	0,73	0,71	0,74	0,78	0,99	1,17	1,50	1,64	1,59	1,52	1,50
Romania ⁽⁹⁾⁽¹⁰⁾	0,38	0,39	0,39	0,41	0,45	0,52	0,58	0,47	0,46	0,50	0,42
Slovenia ⁽¹¹⁾	1,47	1,27	1,39	1,44	1,56	1,45	1,66	1,85	2,10	2,47	2,80
Slovakia	0,57	0,57	0,51	0,51	0,49	0,46	0,47	0,48	0,63	0,68	0,82
Finland	3,36	3,44	3,45	3,48	3,48	3,47	3,70	3,94	3,90	3,80	3,55
Sweden ⁽¹²⁾	.	3,80	3,58	3,56	3,68	3,43	3,70	3,62	3,39	3,39	3,41
United Kingdom	1,78	1,73	1,67	1,70	1,72	1,75	1,75	1,82	1,77	1,78	1,72
Iceland	2,95	2,82	.	2,77	2,99	2,68	2,85	3,11	.	2,40	.
Norway	1,66	1,71	1,57	1,51	1,48	1,59	1,58	1,76	1,68	1,65	1,66
Switzerland	.	.	2,82	.	.	.	2,87
Serbia	0,92	0,79	0,77	0,96
Turkey	0,53	0,48	0,52	0,59	0,58	0,72	0,73	0,65	0,84	0,86	.
China (except Hong Kong)	1,07	1,13	1,23	1,32	1,39	1,40	1,47	1,70	1,76	1,84	.
Japan ⁽¹³⁾	3,12	3,14	3,13	3,31	3,41	3,46	3,47	3,36	3,25	.	.
United States ⁽¹⁴⁾	2,52	2,52	2,45	2,49	2,55	2,62	2,76	2,81	2,73	2,67	.

(¹) 2007: break in series. 2009: definition differs.
(²) 2011: break in series.
(³) 2004 and 2010: break in series.
(⁴) 2004: break in series.
(⁵) 2002 and 2003: definition differs.
(⁶) 2008: break in series.
(⁷) 2012: definition differs.
(⁸) 2005: break in series. 2003, 2004, 2006 and 2010: definition differs.
(⁹) 2006: break in series. Definition differs.
Note: when definitions differ, see http://ep.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/rd_esms.htm.
Source: Eurostat (online data codes: t2020_20 and rd_e_gerdtot), OECD

Źródło: Eurostat 2014.

Z uwagi jednak na fakt, że wspomniana wartość 3% PKB została odrzucona w obowiązującej *Ustawie z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki* (art. 1)⁵³, postuluję, aby polski rząd w kwestii nakładów na naukę i rozwój za wzór obrał Izrael (4,4% PKB – najwyższe nakłady na świecie)⁵⁴ i państwa skandynawskie: Finlandię (3,55% PKB w 2012 r.) i Szwecję (3,41% PKB w 2012 r.)⁵⁵

8. Podziękowania

Składam podziękowania anonimowemu Recenzentowi₂ za jego konstruktywne uwagi.

⁵³ Zob. Czerwińska 2004, Komisja Europejska 2010, Ministerstwo Gospodarki 2010.

⁵⁴ W Izraelu, mimo permanentnego stanu konfliktu z krajami arabskimi i najwyższych na świecie nakładów na wojsko – 5,9% PKB w 2013 r. (zob. Redakcja Polityki 2014), nauka i rozwój należy do priorytetów polityki państwowej.

⁵⁵ Zob. Eurostat 2014; Index Mundi 2015.

Literatura

- Akademia „Artes Liberales” 2015; <http://www.aal.edu.pl>.
- Antonowicz D. (2005), *Uniwersytet przyszłości: wyzwania i modele polityki*. Warszawa: Instytut Spraw Publicznych [Program Edukacji].
- Axer J. (2010), *Autonomia uniwersytetu i innowacyjność*. „Nauka” 2010/2, s. 7–10.
- Bendyk E. (2008), *Przekłuć ten balon. Rozmowa z prof. Leszkiem Pacholskim, byłym rektorem Uniwersytetu Wrocławskiego, o tym, jak korporacja profesorów i nauczycieli akademickich broni swojego wygodnego życia*. „Polityka” 30 września 2008; <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/nauka/269453,1.przekluc-ten-balon.read>.
- Bendyk E., Hofmokl J., Tarkowski A., Bednarek-Michalska B., Siewicz K., Szprot J. (2009), *Przewodnik po otwartej nauce*. Warszawa: Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego Uniwersytetu Warszawskiego. Autor wstępu: Edwin Bendyk. Autorzy: Justyna Hofmokl, Alek Tarkowski, Bożena Bednarek-Michalska, Krzysztof Siewicz, Jakub Szprot. ISBN 978-83-917150-4-8.
- Berdahl R., Dionigi I., Eaton J., Ergüder Ü., Federkeil G., Ginkel H. van, Jungblut J., Harvey L., Hazelkorn E., Kostoris F., Prodi R., Roversi-Monaco F., Tüek C., Vardar Ö, Vukasovic M., Williams P. (2011), *Contemporary Threats and Opportunities. Proceedings of the Conference of the Magna Charta Observatory 15–16 September 2011*. Bononia: Bononia University Press Academic Freedom and Institutional Autonomy within the Context of Accreditation, Quality Assurance and Rankings. <http://www.magna-charta.org/resources/files/atti-2011>.
- Białaś A., Biliński S. (2013), *Debata PAU „Oceny nauki”*, „PAUza Akademicka” nr 230, 28 listopada 2013, s. 1–2; http://pauza.krakow.pl/224_4_2013.pdf.
- Bielecki T. (2012), *Polska chce od UE wyższych pensji dla naukowców*. „Gazeta Wyborcza” 10.10.2012; http://m.wyborcza.pl/wyborcza/1,105226,12643471,Polska_chce_od_UE_wyzszych_pensji_dla_naukowcow.html.
- Bratianu C., Stanciu S. (2010), An Overview Of Present Research Related To Entrepreneurial University, *Management & Marketing* 5/2, pp. 117–13; http://www.researchgate.net/profile/Constantin_Bratianu/publication/46542932_An_overview_of_present_research_related_to_the_entrepreneurial_university/links/00463521271adaef04000000.pdf.
- Clark B. C. (1998), *Creating Entrepreneurial Universities: Organisational Pathways of Transition*. Oxford: Pergamon & Elsevier Science.
- Centrum Otwartej Nauki (2015), *Otwarta nauka*; <https://otwartanauka.pl>.
- Cieśliński J. L. (2015), Czy uniwersytet może nie być badawczy? „PAUza Akademicka” 298, 21 maja 2015, s. 3; http://pauza.krakow.pl/298_3_2015.pdf.
- Coit Gilman D. (1876), *Inaugural Address of Daniel Coit Gilman as first president of The Johns Hopkins University* (on Tuesday, Feb. 22, 1876, in the Academy of Music at Howard and Centre Streets in downtown Baltimore); http://webapps.jhu.edu/jhuniverse/information_about_hopkins/about_jhu/daniel_coit_gilman/.
- Coit Gilman D. (1898), *University Problems in the United States*. New York: Arno Press. The Internet Archive; <https://archive.org/stream/universityprobl01gilmgoog#page/n4/mode/2up>.
- Coit Gilman D. (1906), *The Launching of a University and Other Papers. A Sheaf of Remembrances*. New York: Dodd, Mead and Company. The Internet Archive; <https://ia700602.us.archive.org/29/items/launchingofunive00gilm/launchingofunive00gilm.pdf>.
- Cook H. et al. (2009), *Journals under Threat: A Joint Response from History of Science, Technology and Medicine Editors*, „Medical History” 2009 January, vol. 53(1), pp. 1–4; <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2629173/>.
- Czerwińska E. (2004), *Strategia Lizbońska*. Warszawa: Kancelaria Sejmu. Biuro Studiów i Ekspertyz. Informacja nr 1111. Grudzień 2004; http://biurosejmu.sejm.gov.pl/teksty_pdf_04/i-1111.pdf.

- Debata Białostocka (2013), *Czy uniwersytet bez filozofii to wciąż uniwersytet?* (17 grudnia 2013); http://www.youtube.com/watch?v=RUHjNu_L9ho.
- Debata Lubelska (2008), *Jak zreformować polską naukę?* III Kongres Kultury Chrześcijańskiej w Lublinie (2008-09-26); <http://kongres.lublin.pl/kongres2008/kai/kai/kai13.rtf>.
- Debata Warszawska (2014), *Debata „Krytyki Politycznej” „Po co humanistyka w przedsiębiorstwie uniwersytet?”* (18 lutego 2014); <http://www.youtube.com/watch?v=rZDiWODxPY>.
- Derrida J. (1980), *Mochlos or the conflict of the faculties*. Referat przedstawiony na Columbia University, 17 April 1980. Translated by Richard Rand and Amy Wygant; <http://ebookbrowse.com/mochlos-or-the-conflict-of-the-faculties-jacques-derrida-pdf-d386358280>.
- Directorate The human factor, mobility and Marie Curie activities Unit D1. EUROPEAN COMMISSION 2005, *Europejska Karta Naukowca. Kodeks postępowania przy rekrutacji pracowników naukowych*; EUR 21620; http://ec.europa.eu/euraxess/pdf/brochure_rights/kina21620b8c_pl.pdf.
- Etzkowitz H., Webster A. (1995), *Science as intellectual property*, [w:] Sheila Jasanoff & Gerald E. Markle & James C. Petersen & Trevor Pinch (Eds.), *Handbook of science and technology studies*, revised edition (chap. 21; pp. 480–506). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.; doi: <http://dx.doi.org/10.4135/9781412990127.n21>.
- Eurostat (2014), *Statistics Explained. R & D expenditure Data from April 2014*; http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/5/52/Gross_domestic_expenditure_on_R%26D%2C_2002-12_%28%25_of_GDP%29_YB14.png.
- Flexner A. H. (1946), *Daniel Coit Gilman: Creator of the American Type of University*. New York: Harcourt, Brace and Company.
- Fulton O., Santiago P., Edquist C., El-Khawass E., Hackl E. (2007), *Raporty OECD na temat Szkolnictwa Wyższego – Polska, 2007*; [http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/7cc634e5cc8fc1c7c125741e-0027752c/\\$FILE/RAPORT%20OECD.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/7cc634e5cc8fc1c7c125741e-0027752c/$FILE/RAPORT%20OECD.pdf).
- Garbowski C., Gutowski P., Kijewska A. (red.) (2005), *Catholic Universities in the New Europe*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- „Gazeta Wyborcza” (2004), *Dyskusja nt. „prawo o szkolnictwie wyższym*”, „Gazeta.pl Forum” Wrocław 16.06.04; http://forum.gazeta.pl/forum/w,72,13480776,13480776,_PRAWO_O_SZKOLNICTWIE_WYZSZYM_.html.
- Grabek A. (2013), *Zamach na autonomię. Polscy rektorzy alarmują: minister nauki chce mocno ograniczyć samodzielność uczelni*, „Rzeczpospolita” 27.08.2013; <http://newsup.pl/link.czyautonomiautczelnijestzagrozona,3600>.
- Grabski M. W. (2013), *Wyznania starego optymisty*, „PAUza Akademicka” nr 195, 24 stycznia 2013, s. 1–2; http://www.pauza.krakow.pl/195_2013.pdf.
- Guri-Rosenblit S., (2006), *Wiele idei „uniwersytetu” i ich różnorodnie przejawy*, marzec 2006. Wrocław, 19 czerwca 2006 roku, Dolnośląska Szkoła Wyższa. Seminarium prof. Leszka Koczanowicza „Nowoczesność-Dialog-Kultura”, spotkanie 2; http://95.143.242.59/fi_leadadmin/user_upload/seminaria/Kropiwnicki_Guri_Rosenblit_Wiele_idei_uniwersytetu.pdf.
- GUS, *Główny Urząd Statystyczny. Departament Rachunków Narodowych* (2012), *Komunikat dotyczący deficytu i długu sektora instytucji rządowych i samorządowych w 2011 r. (23.04.2012)*; http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/rn_kom_dot_def_dlug_inst_rz_i_sam_w_2011.pdf.
- Harvard University (2012), *Harvard at a Glance*; <http://www.harvard.edu/harvard-glance>.
- Heller M. (2012a), *Idea Uniwersytetu* (Tarnów, 24 kwietnia 2012 r.); <http://www.uj.edu.pl/documents/10172/c872fce7-ada0-40d2-a35c-3bd98abd2463>.
- Heller M. (2012b), *Śmierć uniwersytetów*. „Tygodnik Powszechny” nr 28 (2012), s. 16–17 (8 lipca 2012); <http://tygodnik.onet.pl/cywilizacja/smierc-uniwersytetow/ck4vt> (3 lipca 2012).
- Humboldt W. von (1810), *Ueber die innere und äußere Organisation der höheren wissenschaftlichen Anstalten in Berlin / On the Internal and External Organization of the Higher Scientific Institutions in*

- Berlin; http://germanhistorydocs.ghi-dc.org/docpage.cfm?docpage_id=4222&language=german;
http://germanhistorydocs.ghi-dc.org/sub_document.cfm?document_id=3642.
- Index Mundi (2015), Research and development expenditure (% of GDP); <http://www.wykop.pl/ramka/1580713/mapa-przestawiajaca-wydatki-panstw-swiata-na-nauke-i-rozwoj-pkbl/>.
- Inicjatywa Obywatelska Instytutów PAN (2014), <http://www.ioi.pan.pl/>.
- Instytut Społeczeństwa Wiedzy (2004), *Zadania polskich szkół wyższych w realizacji Strategii Lizbońskiej*. Materiały robocze z ogólnopolskiego seminarium, które odbyło się 13 grudnia 2004 r. Warszawa: Instytut Społeczeństwa Wiedzy.
- Jajszczyk A. (2008), *Siedem grzechów głównych szkolnictwa wyższego w Polsce*. „INFOS” nr 9(33), 8 maja 2008 Biuro Analiz Sejmowych; http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/92DEA66762A976E8C1257435002D8DD5/%24file/infos_033.pdf.
- Jakubowski A. (2015), *Zagraniczne formaty*, „PAUza Akademicka” 297, 14 maja 2015, s. 1–2; http://pauza.krakow.pl/297_1&2_2015.pdf.
- Jonasson J. T. (2008), *Inventing Tomorrow's University: Who is to Take the Lead? An Essay on the Magna Charta Observatory*. Bologna: Bononia University Press. ISBN 978-88-7395-379-1; http://www.magna-charta.org/resources/files/proceedings_jonasson.pdf.
- Kac M. (1997), *Zagadki losu*. Przetłumaczyli Katarzyna i Henryk Lipszycowic. Warszawa: Polska Fundacja Upowszechniania Nauki.
- Kamińska I., Pluciak Sz. (2007), *Instytucje*, s. 28-33, [w:] Bieliński J., Bujas K., Bukowska X., Gruszecka A., Iwińska K., Kamińska I., Koleczyńska A., Pluciak Sz., Sańko E., Szafranek P. (2007), *Nauka polska. Autodiagnoza polskiego środowiska naukowego*. Warszawa: Collegium Civitas. Studia społeczne i polityczne, Koło Socjologii Collegium Civitas; <http://krnp.ipipan.waw.pl/NAUKAPOLSKA-RAPORT71128.pdf>.
- Kant I. (1798/1979), *The Conflict of the Faculties / Der Streit der Fakultäten*. Translation and introduction by Mary J. Gregor; <http://m.friendfeed-media.com/91c8689f09ed3844c1dc69109084f41edf83c836>.
- Kerr C. (1963), *The Uses of the University*, „The Godkin Lectures on the Essentials of Free Government and the Duties of the Citizen Series”, 1st ed. 1963, 5th ed. Harvard University Press, 2001; http://books.google.pl/books?id=KJ_2yq7K2E0C.
- [Kieraciński P.] (2015), *Konferencja Rektorów Uniwersytetów Polskich. Ograniczone zaufanie do ekspertów*, „Forum Akademickie” 04/2015 (cytowany wiceminister prof. Marek Ratajczak); <https://forumakademickie.pl/fa/2015/04/kronika-wydarzen/ograniczone-zaufanie-do-ekspertow/>.
- Kisilowski M. (2015), *Sprawozdanie z XII posiedzenia plenarnego Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego*; http://solidarnosc.zut.edu.pl/fileadmin/Aktualnosc_2015/Sprawozdanie_z_XII_posiedzenia_plenarnego_RGNiSzW.pdf.
- Kokowski M. (2001a), *Thomas S. Kuhn (1922–1996) a zagadnienie rewolucji kopernikowskiej*, „Studia Copernicana” t. XXXIX, Warszawa 2001, s. XV+397. (Rozszerzona i zaktualizowana wersja rozprawy doktorskiej); <http://www.kpbc.ukw.edu.pl/dlibra/docmetadata?id=41760>.
- Kokowski M. (2001b), *Nowy humanizm Sartona*, [w:] Kokowski 2001a, s. 224–231.
- Kokowski M. (2013a), *Głos Mikołaja Kopernika w aktualnej debacie nad kształtem uniwersytetu i stanem nauki*. Dni Dziedzictwa Kopernikańskiego, Toruń, 18–19 II 2013 (Wykład plenarny dedykowany Ks. Abp. Józefowi Życińskiemu w drugą rocznicę Jego śmierci).
- Kokowski M. (2013b), *Istota Uniwersytetu. Historia i współczesność*. Bydgoszcz, 19 kwietnia 2013 r., Uroczysta Sesja Rady Miasta z okazji 667 rocznicy nadania praw miejskich.
- Kokowski M. (2013c), *An outline of the contemporary situation of the history of science in Poland*, „Cooperation among European History of Science(s) Societies and Research Centers”. ESHS 2013 Conference (Florence, 31st October – 2nd November 2013).
- Kokowski M. (2013d), *Podstawowe błędy mechanizmu oceny parametrycznej jednostek naukowych. Aspekt naukoznawczy*, „PAUza Akademicka” nr 246, 20 marca 2014, s. 3; http://www.pauza.krakow.pl/246_3_2014.pdf.

- Kokowski M. (2014a), *Uniwersytet nowego humanizmu*. Referat plenarny wygłoszony podczas Kongresu Kultury Akademickiej „Idea Uniwersytetu – Reaktywacja”, Kraków, 20 marca 2014.
- Kokowski M. (2014b), *Błędy oceny parametrycznej*, „Forum Akademickie” 06/2014, s. 30–31; <https://forumakademickie.pl/fa/2014/06/bledy-oceny-parametrycznej/>.
- Kokowski M. (2015a), *Mikołaj Kopernik a sprawa polskiego modelu uniwersytetu*. Olsztyńskie Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne (Olsztyn, 20 II 2015 r.).
- Kokowski M. (2015b), *The science of science (naukoznawstwo) in Poland. Defending or removing the past in the Cold War*, [w:] *Politics and Contexts of Science Studies during the Cold War and Beyond* (collected volume of papers). Editors: Elena Aronova (Max Planck Institute for the History of Science, Berlin) and Simone Turchetti (Manchester University). Palgrave (w przygotowaniu).
- Komisja do spraw etyki w nauce (2012), *Kodeks etyki pracownika naukowego*. Załącznik do uchwały nr 10/2012 Zgromadzenia Ogólnego PAN z dnia 13 grudnia 2012 r.; http://www.instytucja.pan.pl/images/stories/pliki/Komisja_ds_Etyki_Nauce/dokumenty/Kodeks_etyki_pracownika_naukowego_31.12._2012.pdf.
- Komisja Europejska (2010), *EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*; <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020%3AFIN%3APL%3APDF>.
- Komitet Ewaluacji Jednostek Naukowych (KEJN) (2013), *Komunikat o wynikach kompleksowej oceny działalności naukowej lub badawczo-rozwojowej jednostek naukowych* (30 września 2013); <http://www.nauka.gov.pl/komunikaty/komunikat-o-wynikach-kompleksowej-oceny-dzialalnosci-naukowej-lub-badawczorozwojowej-jednostek-naukowych.html>.
- Komitet Kryzysowy Humanistyki Polskiej (2014); <https://www.facebook.com/komitetdlahumanistyki>.
- Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich – Fundacja Rektorów Polskich (2009), *Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego: 2010–2020. Projekt środowiskowy*. Warszawa: Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich – Fundacja Rektorów Polskich; [http://www.frp.org.pl/pliki/PSZW_OKL_pozioma_do_druku\[1\].pdf](http://www.frp.org.pl/pliki/PSZW_OKL_pozioma_do_druku[1].pdf); <http://www.frp.org.pl/pliki/strategiai.pdf>.
- Konsorcjum Ernst&Young, Instytut Badań Nad Gospodarką Rynkową (2010), *Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do 2020 roku – drugi wariant*. Warszawa: Konsorcjum Ernst&Young, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Marzec 2010; https://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/59579f9e6e6faec82014d6d5be081ca23.pdf.
- Koziński A. (2011), *Polska Akademia Nauk rusza na wojnę z minister Kudrycką*, „Polska Times” 07.01.2011; <http://www.polskatimes.pl/artykul/353964.polska-akademia-nauk-rusza-na-wojnez-minister-kudrycka.id.t.html>.
- Kozłowski J. (2000), *Przedsiębiorcze uniwersytety*. „Forum Akademickie” 02/2000; <http://forumakad.pl/archiwum/2000/02/artykuly/09-agora.htm>.
- Krajowa Sekcja PAN NSZZ „Solidarność”, Inicjatywa Obywatelska Instytutów PAN (2010), *Projekt nowelizacji ustawy o PAN*; <http://www.ioi.pan.pl/nowelizacja>.
- Krajowa Sekcja Nauki NSZZ „Solidarność” (2011), *Program działania KSN od maja 2011 r. do końca października 2011 roku. Rekomendacje Prezydium KSN NSZZ „Solidarność” dla Rady KSN*; http://www.solidarnosc.us.edu.pl/program_dzialania.pdf (14 maja 2011).
- Krajowa Sekcja PAN NSZZ „Solidarność” (2010), *Problem regulacji wynagrodzeń pracowników instytutów PAN w projekcie Ustawy o PAN*. KOMUNIKAT nr 109 (17 lutego 2010); http://www.nszz.pan.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=181:komunikat-109&catid=39:komunikaty-2009-2010&Itemid=54.
- Krajowy Punkt Kontaktowy Programów Badawczych UE (2014), *Zasady wynagradzania w programie Horyzont 2020*; <http://www.kpk.gov.pl/?p=77> (21 lutego 2014).
- Krasnodębski Z. (2013), *NASZ WYWIAD. Prof. Krasnodębski o zachowaniu minister Kudryckiej wobec środowiska naukowego: „Daleko od PRL-u nie odeszliśmy”*. Rozmawiał Sławomir Siemradzki (2 lutego 2013), „wPolityce.pl”; <http://wpolityce.pl/wydarzenia/46158-nasz-wywiad-prof>

- krasnobelski-ozachowaniu-minister-kudryckiej-wobec-srodowiska-naukowego-daleko-od-prl-u-nie-odeszlismy.
- Krücken G., Kosmützky A., Torka M. (red.) (2007), *Towards a Multiversity?: Universities Between Global Trends And National Traditions*. Bielefeld (Niemcy): Transcript. Verlag für Kommunikation, Kultur und soziale Praxis. „Reihe Science Studies”; http://www.transcript-verlag.de/ts468/ts468_1.pdf.
- Kudrycka B. (2012a), *Uniwersytet wolności*, „Tygodnik Powszechny” nr 29 (2012) (15 lipca 2012); <http://tygodnik.onet.pl/kraj/uniwersytet-wolnosci/k0yss> (18 lipca 2012).
- Kudrycka B. (2012b), *Odpowiedź ministra nauki i szkolnictwa wyższego na interpelację nr 6420 w sprawie kryteriów przydzielania dotacji podmiotowych na 2012 r. dla szkół wyższych* (25 lipca 2012 r.); <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=524C4EDC>.
- Kudrycka B. (2012c), *Należy oddzielić uczelnie badawcze od zawodowych* (05.10.2012); <http://www.naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news,392181,kudrycka-nalezy-oddzielic-uczelnie-badawcze-od-zawodowych.html>.
- Kudrycka B. (2012d), *Studia elitarne i egalitarne*, „Forum Akademickie” 11/2012; <http://forumakademickie.pl/fa/2012/11/studia-elitarne-i-egalitarne/>.
- Kudrycka B. (2013a), *Sumiennosc i sumienie naukowca*, „NaTemat.pl”; <http://barbarakudrycka.natemat.pl/48173,sumiennosc-i-sumienie-naukowca>; <http://www.nauka.gov.pl/ministerstwo/zdaniem-ministra/zdaniem-ministra/artukul/sumiennosc-i-sumienie-naukowca/> (link nieaktualny).
- Kudrycka B. (2013b), *Prof. B. Kudrycka: za trzy lata podział uczelni na akademickie i zawodowe* (29.05.2013); http://www.biznes.newseria.pl/news/prof_b_kudrycka_za_trzy_p681021156.
- Kudrycka B. (2014), *Humanisci muszą wyjść ze skansenu*, „Rzeczpospolita” (24-02-2014); <http://www.rp.pl/artukul/1089269.html>.
- List Otwarty do Minister Barbary Kudryckiej w sprawie tekstu „Sumiennosc i sumienie naukowca” zamieszczonego na stronach MNiSW 2013* (16 lutego 2013); <http://www.solidarnosc.umk.pl/wp-content/uploads/list-otwarty-do-minister-barbary-kudryckiej-w-sprawie-tekstu-sumiennosc-i-sumienie-naukowca.pdf>.
- List otwarty „W obronie wolności słowa i swobody badań historycznych” (2009); <http://blog.rp.pl/listotwarty/2009/04/03/w-obronie-wolnosci-slowa-i-swobody-badan-historycznych/>.
- List otwarty w sprawie uwzględnienia w pracach nad prawem o szkolnictwie wyższym o krytycznych uwag i alternatywnych propozycji przedstawionych przez organy niektórych polskich uczelni, przedstawicieli samorządów studentów oraz ciała i organizacje działające w szkolnictwie wyższym (1.10.2004); http://duch.mimuw.edu.pl/~sjack/usw/list_otwarty.pdf.
- Magna Charta Observatory (2015), Strona internetowa; <http://www.magna-charta.org>.
- Magna Charta Universitatum (1988); http://www.umk.pl/uczelnia/dokumenty/magna_charta.pdf (18.09.1988).
- Malec E. (2010), *Apel do Min. Nauki i Szkolnictwa Wyższego Barbary Kudryckiej, Premiera Donalda Tuska, Sejmu i Senatu*. Kraków / Warszawa, 24.06.2010; <http://www.solidarnosc.org.pl/~ksn/>.
- Malec E. (2011), *Prawo złej uczelni*, „Rzeczpospolita” z dnia 17.03.2011; <http://www.rp.pl/artukul/627811.html>.
- Marginson S. (2008), *Clark Kerr and The Uses of the University*, Melbourne Graduate School of Education, Centre for the Study of Higher Education Ideas and Issues in Higher Education seminar, 15 December 2008; http://www.cshe.unimelb.edu.au/research/res_seminars/issues_ideas/2008/docs/ClarkKerr15Dec08.pdf.
- Ministerstwo Gospodarki (2010), *Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*; http://www.mg.gov.pl/fi_les/upload/8418/EUROPA_PL.pdf.
- Mirowska-Łoskot U. (2012), *Uczelnie do podziału. Powstaną jednostki badawcze i zawodowe*, „Gazeta Prawna” 25.11.2013, 07:48; aktualizacja: 25.11.2013, 18:18; <http://serwisy.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/748056,uczelnie-do-podzialu-powstana-jednostki-badawcze-i-zawodowe.html>.

- Mirowska-Łoskot U. (2015), *Publiczne uczelnie mogą trafić pod młotek*, „Gazeta Prawna.pl”, 02.04.2015; <http://serwisy.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/863224.publiczne-uczelnie-moga-trafi-c-pod-mlotek.html>.
- Mittelstrass J. (2006), *The future of the University and the Credibility of Science and Scholarship*, „Ethical Perspectives” 2006, vol. 13 (2), s. 171–189.
- Mittelstrass J. (2010), *The future of the University*, „European Review”, 18 Supplement S1 / May 2010, s. 181–189; <http://philpapers.org/rec/MITTFO>.
- MNiSW (2008), *Strategia Rozwoju Kraju 2007–2015. Strategia Rozwoju Nauki w Polsce do 2015 roku*. Warszawa, kwiecień, 2008 r.; http://www.bip.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/0031aae4a61f56abc50431a9c54dd4b6.pdf.
- MNiSW (2011a), *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych*. Tekst ogłoszony: D20111065.pdf; (Dz. U. z 2011 r. Nr 179, poz. 1065); <http://isip.sejm.gov.pl/Download?id=WDU20111791065&type=2>.
- MNiSW (2011b), *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego* (Dz. U. Nr 253, poz. 1520); http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/478e9241dffed3a0bcd4fb28792392a8.pdf.
- MNiSW (2011c), *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 4 listopada 2011 r. w sprawie wzorcowych efektów kształcenia* (Dz. U. Nr 253, poz. 1521). Tekst ogłoszony: D20111521.pdf; <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU20112531521&type=2>.
- MNiSW (2012a), *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 lutego 2012 r. w sprawie sposobu podziału dotacji z budżetu państwa dla uczelni publicznych i niepublicznych* (Dz.U. z 2012 r. Nr 37, poz. 202); <http://www.nettax.pl/dzienniki/du/2012/37/poz.202.htm>.
- MNiSW (2012b), *Załącznik nr 1 do rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 lutego 2012 r. (poz. 202). Sposób podziału dotacji dla uczelni publicznych na zadania związane z kształceniem studentów studiów stacjonarnych, w tym studentów, o których mowa w art. 99 ust. 1a ustawy, z wyłączeniem kształcenia, o którym mowa w art. 99 ust. 1 pkt. 1a ustawy, kształceniem uczestników stacjonarnych studiów doktoranckich i kadr naukowych oraz utrzymaniem uczelni, w tym na remonty*; <http://www.nettax.pl/dzienniki/du/2012/37/poz.202/zal1.htm>.
- MNiSW (2012c), *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 lipca 2012 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania kategorii naukowej jednostkom naukowym*, Dz. U. z 2012 r., poz. 877; http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/b463c0f711c04e0de131b57839639ca7.pdf.
- MNiSW (2012d), *Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w Sprawie Kryteriów i Trybu Oceny Czasopism Naukowych* (4 września 2012); http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/e2b810326a6720150d60432bd5adf952.pdf.
- MNiSW (2013a), *Dane statystyczne o szkolnictwie wyższym*; <http://www.nauka.gov.pl/szkolnictwo-wyzsze/dane-statystyczne-o-szkolnictwie-wyzszym/> (dostęp 10.04.2013).
- MNiSW (2013b), *Wykaz czasopism naukowych* (27 maja 2013). Część A (zawierającej liczbę punktów za publikacje w czasopismach naukowych posiadających współczynnik wpływu Impact Factor (IF), znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR)). Część B (zawierającej liczbę punktów za publikacje w czasopismach naukowych nieposiadających współczynnika wpływu Impact Factor (IF)). Część C (zawierającej liczbę punktów za publikacje w czasopismach naukowych znajdujących się w bazie European Reference Index for the Humanities (ERIH)); http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/3eccb9c415489f3d047b287e7f44e8a0.pdf; http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/a2900298c8f89094079450e211a369ec.pdf; http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/0a800dd989355724b01a37bfb702c070.pdf.
- MNiSW (2014a), *Objaśnienia projektu budżetu w części 28 – NAUKA do projektu ustawy budżetowej na rok 2015*. Warszawa, październik 2014. MNiSW (2014b), *Objaśnienia projektu budżetu*

- w zakresie szkolnictwa wyższego oraz w części 38 – *Szkolnictwo wyższe do projektu ustawy budżetowej na rok 2015*. Warszawa, październik 2014.
- MNiSW (2015a), *Plan na 2015 rok w części 28 Nauka wg. ustawy budżetowej z dnia 15 stycznia 2015 roku* (Dz. U. z dnia 29 stycznia 2015 r., poz.153); http://www.bip.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2015_02/6754dd393aadbdd013512254fa568b85.pdf.
- MNiSW (2015b), *Plan na 2015 rok w części 38 Szkolnictwo wyższe wg. ustawy budżetowej z dnia 15 stycznia 2015 roku* (Dz. U. z dnia 29 stycznia 2015 r., poz.153); http://www.bip.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2015_02/5c369c349dcf28c846f5bcf7ffe56697.pdf.
- MNiSW (2015c), *Krajowy Naukowy Ośrodek Wiodący*; <http://www.nauka.gov.pl/krajowe-naukowe-osrodki-wiodace/>.
- Mossakowski M. (1999), *Nie zaśniemy w PAN-ie!* (Rozmowa z prof. dr. hab. Mirosławem Mossakowskim, prezesem Polskiej Akademii Nauk), *Kultura [Paryż]* 1999 nr 10, s. 49–59 (rozm. Ewa Nowakowska...); <http://static.kulturaparyska.com/attachments/a8/7c/4883484ef36039117d4c87cab3e5ac7a9ffca49c.pdf>.
- Narodowe Centrum Nauki (2012), *Zalecenia Rady NCN w sprawie stawek wynagrodzeń w grantach NCN 5 lipca 2012 r.*; <http://ncn.gov.pl/aktualnosci/2012-07-09-zalecenia-wynagrodzenia>; <http://www.ncn.gov.pl/sites/default/files/pliki/zalecenia-Rady-NCN-w-sprawie-wynagrodzen-w-projektach.pdf>.
- Narodowe Centrum Nauki (2015), *OPUS 9, Załącznik nr 7 Koszty W Projektach Badawczych Finansowanych Przez Narodowe Centrum Nauki*; http://www.ncn.gov.pl/userfiles/file/konkursy_ogloszone_2015-03-16/opus9-zal7.pdf.
- Newman J. H. (1852), *The Idea of a University Defined and Illustrated: In Nine Discourses Delivered to the Catholics of Dublin*; <http://www.gutenberg.org/files/24526/24526-pdf.pdf>.
- Obywatele Nauki (2014), *Humanistyka w polskim systemie nauki – jaka przyszłość?* (3 stycznia 2014); <http://www.youtube.com/watch?v=bJGYmrJMF2Y>.
- Ortega Y Gasset O. (1992), *Mission of the University*. Edited by Howard Lee Nostrand. Transaction Publishers (1st ed. 1944 Princeton University Press), 6th ed. 2009; http://books.google.pl/books?id=PxLNd6_ktKgC.
- „PAP – Nauka w Polsce” (2011), *Kudrycka: premier nie zgadza się na zmianę filozofii reformy nauki* (12.01.2011); <http://naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news,379151,kudrycka-premier-nie-zgadza-sie-na-zmiane-filozofii-reformy-nauki.html>.
- „PAP – Nauka w Polsce” (2014), *Sejmowa komisja za projektem budżetu na naukę i szkolnictwo w 2015 r.* (23.10.2014); <http://naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news,402411,sejmowa-komisja-za-projektem-budzetu-na-nauke-i-szkolnictwo-w-2015-r.html>.
- Pawłowski K. (2004), *Rediscovering higher education in Europe*; UNESCO CEPES, *Studies on Higher Education* (Bucharest). ISBN 92-9069-180-8; <http://unesdoc.unesco.org/images/0016/001621/162192e.pdf>.
- Pawłowski K. (2007), *Uczelnia IV generacji jako kreator rozwoju lokalnego i regionalnego*; <http://krzysztofawpawowski.pl/okiem.php?mode=uczelnia4generacji>.
- Pawłowski K. (2015), *O Narodowe Uniwersytety Badawcze*, „PAUza Akademicka” Nr 294, 23 kwietnia 2015; http://pauza.krakow.pl/294_1&2_2015.pdf.
- Pezda A. (2008), *Uczelnie flagowe*, „Gazeta Wyborcza” (24.02.2008); <http://wyborcza.pl/1,75248,4958563.html>.
- Piotrowska-Marczak K. (2013), *Kontrowersje wokół systemu szkolnictwa wyższego w Polsce*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” nr 131 („Problemy edukacji wobec rozwoju społeczno-gospodarczego”), s. 63–71; http://www.ue.katowice.pl/uploads/media/6_K.Piotrowska-Marczak_Kontrowersje_wokol....pdf.
- Pomian K. (2006), *O autonomii uniwersytetu*, „Gos Uczelni. Pismo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika”; 10/2006; <http://glos.umk.pl/2006/10/autonomia/>.
- Princeton University (2012), *Facts & Figures*; <http://www.princeton.edu/main/about/facts/>.

- Princeton University Office Of Finance & Treasury (2012), *Allocating and monitoring an operating budget of \$1.4 billion*; <http://finance.princeton.edu/our-organization/departments-people/budget/>.
- Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego (2010), *Uchwała Nr 2/2010 w sprawie debaty i prac legislacyjnych dotyczących powołania Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego* (16 lutego 2010); <http://www.rgnisw.nauka.gov.pl/uchwaly/uchwala-nr-2-2010-w-sprawie-debaty-i-prac-legislacyjnych-dotyczacych-powolania-rady-glownej-nauki-i-szkolnictwa-wyzszego.html>.
- Rada Krajowa Sekcji Nauki NSZZ „Solidarność” (2008), *Opinia Rady Krajowej Sekcji Nauki NSZZ „Solidarność” o opracowaniach „Projekt założeń reformy systemu nauki i reformy systemu szkolnictwa wyższego” i „Strategia rozwoju nauki w Polsce do 2015 roku”, przedstawionych do dyskusji przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego* (Warszawa 7.05.2008); http://www.awf.krakow.pl/pdf/solidarnosc/opinia_ksn.doc.
- Ramley J. A. (2000), *The Perspective of a Comprehensive University*, [w:] Ehrlich T. (red.) 2000. *Civic Responsibility and Higher Education* (Westport CT (USA): American Council on Education, Oryx Press, Greenwood Publishing Group), s. 227–248; http://www.mun.ca/cdel/career_students/Perspective_comprehensive_uni.pdf.
- Rand R. (red.) (1992), *Logomachia: The Conflict of the Faculties Today*. University of Nebraska Press; <http://books.google.co.uk/books?id=wQIvwyWE3kC>.
- Ratajczak M. (2012), *Dla najlepszych czy dla wszystkich? Rozmowa z prof. Markiem Ratajczakiem, podsekretarzem stanu w MNiSW*, „Forum Akademickie” 4/2012; <http://forumakademickie.pl/fa/2012/04/dla-najlepszych-czy-dla-wszystkich/>.
- Readings B. (1996), *The University in Ruins*. Harvard University Press; <http://books.google.pl/books?id=twspbqgF3YIC>.
- Redakcja Polityki (2014), *Najbardziej zmilitaryzowane kraje świata*; http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/1603017,1_najbardziej-zmilitaryzowane-kraje-swiata.read (15 grudnia 2014).
- Ridder-Symoens H. de (red.) (1992), *A History of the University in Europe*. Vol. I: *Universities in the Middle Ages*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 0-521-36105-2.
- Ridder-Symoens H. de (red.) (1996), *A History of the University in Europe*. Vol. II: *Universities in Early Modern Europe (1500–1800)*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 0-521-36106-0.
- Rüegg W. (red.) (2004), *A History of the University in Europe*. Vol. III: *Universities in the Nineteenth and Early Twentieth Centuries (1800–1945)*. Cambridge University Press. ISBN 978-0-521-36107-1.
- Rüegg W. (red.) (2011), *A History of the University in Europe*. Vol. IV: *Universities Since 1945*. Cambridge University Press. ISBN 978-0-521-36108-8.
- Rychard A., Wnuk-Lipinski E. (2014), *Jak można zmienić PAN*, „Gazeta Wyborcza” 12.12.2014; http://wyborcza.pl/1,75968,17116458,Jak_mozna_zmienic_PAN.html.
- Sarton G. (1931/1956), *The History of Science and the New Humanism*. New York: Georg Braziller, Inc.
- Scimago Institution Rankings (2014); <http://www.scimagoir.com>.
- Skarga B., Rychard A., Wnuk-Lipinski E. (1989), *Uniwersytet zamiast PAN (notował „PAC”)*, „Gazeta Wyborcza” nr 90, 12.09.1989; http://www.archiwum.wyborcza.pl/Archiwum/1,0,6005243,19890912RP-DGW,Uniwersytet_zamiast_PAN,.html.
- Skweciński P. (2013), *Hunwejbiniizm minister Barbary Kudryckiej*. „A przecież podstawową zasadą nauki jest intelektualna swoboda”, „Rzeczpospolita” 30 stycznia 2013; <http://www.rp.pl/arttykul/975906.html>.
- Stawek T. (2012), *Mądrość i statystyka*, „Tygodnik Powszechny” nr 30, 22 lipca 2012; <http://tygodnik.onet.pl/kraj/madrosć-i-statystyka/r2y81> (27 lipca 2012).
- Snow C. P. (1993/1999), *The Two Cultures* (with Foreword by Stefano Collini). Cambridge: Cambridge University Press (1st ed. 1959); przekład polski [1999]: *Dwie kultury*. Przełożył Tadeusz Baszniak. Warszawa: Prószyński i S-ka.

- Staniszki J. (2012a), *Prof. Jadwiga Staniszkis w rozmowie z Krzysztofem Skowrońskim o kierunku zmian w szkolnictwie wyższym: „to będzie produkcja oportunistycznych wykonawców”*, „Radio Wnet” na falach „Radia Warszawa Praga”, 12.01.2012; <http://wpolityce.pl/wydarzenia/21476-prof-jadwiga-staniszkis-o-kierunku-zmian-w-szkolnictwie-wyzszym-to-bedzie-produkcja-oportunistycznych-wykonawcow>.
- Staniszki J. (2012b), *Jadwiga Staniszkis o dyktacie mocy, formy i idei*, „blogpress.pl” (18.01.2012); <http://blogpress.pl/node/11280>.
- Staniszki J. (2012c), *Minister Kudrycka chce zniszczyć etos wiedzy humanistycznej*, „Wirtualna Polska” (20.12.2012); <http://wiadomosci.wp.pl/kat,88034,title,Jadwiga-Staniszkis-ministerKudrycka-chce-zniszczyc-etos-wiedzy-humanistycznej,wid,15190396,wiadomosc.html?tcid=1125b5>.
- Stróżewski W. (1992), *O idei Uniwersytetu*, [w:] Władysław Stróżewski, *W kręgu wartości*, Kraków: Studencka Marka. Studencki Wybór (2013), *Uczelnie publiczne i niepubliczne*; <http://www.studencakamarka.pl/serwis.php?s=73&pok=2056>.
- Szczepny P. (2013), *OTWARTA NAUKA czyli dobre praktyki uczonych*. Toruń: Stowarzyszenie EBIB. ISBN 978-83-63458-03-4; <https://www.fosteropencience.eu/sites/default/files/pdf/783.pdf>.
- Szelecki Ł., MNiSW (2015), *Oświadczenie Rzecznika Prasowego MNiSW w sprawie artykułu z „Dziennika Gazety Prawnej” z dnia 02.04.2015 r. „Uczelnie publiczne na sprzedaż”: Informacje zawarte w artykule są nieprawdziwe*; <http://www.nauka.gov.pl/aktualnosci-ministerstwo/oswiadczenie-rzecznika-prasowego-mnisw-w-sprawie-artykulu-z-dziennika-gazety-prawnej-zdnia-02-04-2015-r-pt-uczelnie-publiczne-na-sprzedaz.html>.
- Szprot J. (red.) (2014), *Otwarta nauka w Polsce 2014. Diagnoza*. Pod redakcją Jakuba Szprota. Warszawa: Wydawnictwa ICM. ISBN 978-83-63490-08-9; http://pon.edu.pl/images/plon_publications/files/13_Otwarta%20nauka%20w%20Polsce%202014_Diagnoza.pdf.
- Tadeusiewicz R. (2012), *Ilość czy jakość? „NAUKA” 2012/4*, s. 65–76; http://www.pan.poznan.pl/nauki/N_412_06_Tadeusiewicz.pdf.
- Tight M. (1988), *So What is Academic Freedom?* [w:] Malcolm TIGHT (ed.), *Academic Freedom and Responsibility*. Milton Keynes: Society for Research into Higher Education & Open University Press.
- Trybunał Konstytucyjny (2014), *Odpłatność za studia w uczelniach publicznych*. Sygn. akt K 35/11; <http://trybunal.gov.pl/rozprawy/wyroki/art/6890-odplatnosc-za-studia-w-uczelniachpublicznych/>.
- Twardowski K. (1932/2011), *O dostojęństwie uniwersytetu*. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza.
- Ustawa z dnia 8 października 2004 r. O zasadach finansowania nauki* (Dz. U. z 2004 r. Nr 238, poz. 2390. Tekst ogłoszony: D20042390.pdf); <http://isap.sejm.gov.pl/Download.jsessionid=9A-A3959ED1BF24BD0063E65372D85F7E?id=WDU20042382390&type=2>.
- Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące system nauki* (Dz. U. z 2010 r. Nr 96, poz. 620. Tekst ujednolicony: D20100620Lj.pdf); <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU20100960620+2010%2410%2401&type=3>.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym* (Dz. U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365 z późn. zmianami: Dz. U. z 2012 r. poz. 572, 742, 1544, z 2013 r. poz. 675, 829, 1005, 1588, 1650, z 2014 r. poz. 7. Tekst ujednolicony: D20120572Lj.pdf); <http://isap.sejm.gov.pl/Download.jsessionid=CEFC519C3319CF988713C5FB1B170050?id=WDU20120000572&type=3>.
- Ustawa z dnia 30 kwietnia 2010 r. O Polskiej Akademii Nauk* (z późn. zmianami: Dz.U. 2010 nr 96 poz. 619, Dz. U. z 2010 r. Nr 96, poz. 619, z 2011 r. Nr 84, poz. 455, z 2013 r. poz. 675). Tekst ujednolicony: D20100619Lj.pdf; <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU20100960619&type=3>.
- Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. O prawie autorskim i prawach pokrewnych* (z późn. zmianami: Dz. U. z 1994 r. Nr 24, poz. 83, Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631, Nr 94, poz. 658, Nr 121, poz. 843, z 2007 r. Nr 99, poz. 662, Nr 181, poz. 1293, z 2009 r. Nr 157, poz. 1241, z 2010 r. Nr 152, poz. 1016); <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19940240083&type=3>.

- Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. O stopniach naukowych i tytułach naukowych oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki* (z późn. Zmianami: Dz. U. z 2003 r. Nr 65, poz. 595; z 2005 r. Nr 164, poz. 1365, z 2010 r. Nr 96, poz. 620, Nr 182, poz. 1228, z 2011 r. Nr 84, poz. 455); <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU20030650595&type=3>.
- Ustawa o zasadach finansowania nauki z dnia 30 kwietnia 2010 r.* (z późn. zmianami: Dz. U. z 2010 r. Nr 96, poz. 615, z 2011 r. Nr 84, poz. 455, Nr 185, poz. 1092, z 2013 r. poz. 675); <http://isap.sejm.gov.pl/Download;jsessionid=810179732E20DBC57D246E2AAE0BDEC2?id=WDU20100960615&type=3>.
- Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. O zmianie ustawy – prawo o szkolnictwie wyższym oraz niektórych innych ustaw* (D. U. 2014 poz. 1198); <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU20140001198&type=2>.
- Ustawa budżetowa na rok 2015 z dnia 15 stycznia 2015 r.* (Dz. U. z 2015 r., poz. 153); <http://isap.sejm.gov.pl/Download;jsessionid=D17F7A565757A3078FC5889E854BC48C?id=WDU20150000153&type=2>.
- Uniwersytecka Komisja Akredytacyjna (2015), *Standardy akredytacji*; <http://www.uka.amu.edu.pl/standardy.php>.
- Veysey L. (1965), *The Emergence of the American University*. Chicago–London: University of Chicago Press, 15 mar 1970.
- Wieczorek J. (2004), *Niezależne Stowarzyszenie na rzecz Nauki i Edukacji o ustawie „Prawo o szkolnictwie wyższym”*; „ngo.pl” 17.06.2004; <http://wiadomosci.ngo.pl/wiadomosci/66919.html>.
- Wieczorek J. (2008), *Drogi i bezdroża nauki w Polsce. Analiza zasadności wprowadzenia w Polsce zaleceń Europejskiej Karty Naukowca i Kodeksu Postępowania przy Rekrutacji Naukowców*. Kraków: Niezależne Forum Akademickie; <http://www.nfa.pl/skany/drogi.pdf>.
- Wieczorek J. (2012), *Patologie akademickie po reformach. Monitoring patologii polskiego środowiska akademickiego w 2012 r.* „Niezależne Forum Akademickie”. Kraków 2012; <http://blogjw.files.wordpress.com/2013/02/patologie-akademickie-po-reformach-jc3b3zef-wieczorek.pdf>.
- Wortham S. (1999), *Rethinking the University. Leverage and Deconstruction*. Manchester: Manchester University Press; <http://books.google.pl/books?id=cRkNAQAIAAJ>.
- Wróblewski A. K. (2000), *Science Citation Index A.D. 1758*, „Prace Komisji Historii Nauki PAU”, tom II, s. 61–74 (2000).
- Wróblewski A. K. (2001), *Bibliometryczne nieporozumienia*, „Forum Akademickie” 9/2001; http://forumakad.pl/archiwum/2001/09/artykuly/17-polemiki-bibliometryczne_nieporozumienia.htm.
- Wydział „Artes Liberales” Uniwersytetu Warszawskiego (2013), *Misja i strategia Wydziału „Artes Liberales” Uniwersytetu Warszawskiego*; <http://www.obta.uw.edu.pl/pliki/W%20Artes%20Liberales%20-%20misja%20-%20strategia%20-%20koncepcja%20kształcenia%20-%20uchwalone%204%20VII%202013.pdf>.
- Wysocki T. (2008), *Czy we Wrocławiu powstanie jedna z elitarnych uczelni?* „Gazeta Wyborcza” (14.02.2008); <http://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/1,35771,4930344.html>.
- Wyzwania dla polskiego szkolnictwa wyższego w świetle raportu Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju* (2 kwietnia 2008 r.), Sejmowa Komisja Edukacji, Nauki i Młodzieży, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Biuro Analiz Sejmowych (tekst nieautoryzowany); [http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/7cc634e5cc8fcl7c125741e0027752c/\\$FILE/STENOGRAM%20Z%20KONFERENCJI.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/7cc634e5cc8fcl7c125741e0027752c/$FILE/STENOGRAM%20Z%20KONFERENCJI.pdf)
- Zyzak P. (2009), *Lech Wałęsa – idea i historia. Biografia polityczna legendarnego przywódcy „Solidarności” do 1988 roku*. Kraków: Arcana.
- Żylicz M. (2014), *O uniwersytetach badawczych*, „PAUza Akademicka” 274, 4 grudnia 2014, s. 1; http://pauza.krakow.pl/274_1_2014.pdf.